Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 70 (16893) | 1985 оной мартын 24, воскресени | Сэн 3 мүнгэн.

МОССОВЕДЭЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН ДЕПУТАТ

Үни холын заншалай ёһоор шэнэ зарлалай Моссоведэй эхиндэ 1-дэхи номерой депутадай үнэмшэлгэ Владимир Ильич Ленинэй нэрэ дээрэ бэшэгдэдэг юм. 19-дэхи зарлалай Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй мартын 22-то болоһон түрүүшын заседани дээрэ Ленинэй мандат баярай оршон байдалда дансалан бэшэгдэбэ.

Партиин Центральна Комитедэй болон Совет правительствын 1918 оной март һарада Москва нүүлгэгдэһэн сагһаа хойшо Владимир Ильич Ленин Московско Советэй депутат ходоо байһан юм. В. И. Ленинэй депутадай ажал ябуулга хадаа парти болон гүрэнийе хүтэлбэрилхэ талаар тэрэнэй хэһэн асари ехэ хүдэлмэриин таһаршагүй хубинь болодог байгаа. Ажалшад тухай оролдолго гаргалгада анхаралаа ехээр хандуулхаар Ленин депутадуудые һургадаг һэн.

Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ В. Ф. Промыслов заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

(ТАСС).

М. С. ГОРБАЧЕВ БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ХУРЯАХА ТАЛААР СОЦИАЛИС ИНТЕРНАЦИОНАЛАЙ ЗҮБШЭЛЭЛГЫН СОВЕДТЭЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар Социалис Интернационалай Зүбшэлэлгын Советдэй мартын 22-то Кремль соо уулзаба.

Социнтернын вице-түрүүлэгшэ, буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар Зүбшэлэлгын Советдэй түрүүлэгшэ Калеви Сорса, Социалис Интернационалай Генеральна секретарь Пентти Вяянянен, буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар Социнтернын Зүбшэлэлгын Советдэй секретарь Вальтер Хаккер (Австри), Социалис Интернационалай Генеральна секретариин орлогшо Робин Сирс (Канада), улас-хоорондын асуудалнуудаар Великобританиин лейборис партиин секретарь Дженни Литл, Германиин социал-демократическа партиин правленийн дэргэдэхи ажолгүй байдалай асуудалнуудые шиидхэдэг комиссиин түрүүлэгшэ Андреас фон Бюлов, Швейцариин социал-демократическа партиин ажолгүй байдалай асуудалнуудаар комиссиин түрүүлэгшэ Хейнрик Бухбиндер, Японой социалис партиин ЦИК-гэй гэшүүн Тисато Татэбаяси, Франциин социалис партиин түлөөлэгшэ Франсуа Годемент, Испаниин социалис хүдэлмэришэнэй партиин түлөөлэгшэ, Испаниин парламентын депутадуудай палатын гадаадын политическэ комиссиин, оборонын асуудалнуудые эрхилдэг комиссиин гэшүүн Антонио Гарсия Паган, улас-хоорондын бюрогой гэшүүн, Японой демократическа социализмын партиин гадаадын политическэ комиссиин гэшүүн Сатико Тагути, улас-хоорондын асуудалнуудаар Финляндиин социал-демократическа партиин секретарь Лаури Кангас, буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалнуудаар Финлляндиин социал-демократическа партиин эксперт Аллан Росас, «Суомен сосиалидемокраатти» гэжэ газетын редактор Риитта Корхонен гэгшэд Зүбшэлэлгын Советдэй бүридэлдэ ороһон байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев хөөрэлдөөндэ хабаадалсаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариар һуйгагдаһантайнь дашарамдуулан, К. Сорса М. С. Горбачевые амаршалба. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, хороохо асуудалнуудые шиидхэхын аша туһада Советдэй бэелүүлжэ байдаг ажал ябуулга тухай К. Сорса мэдээсээ. Москвада болоһон уулзалгануудайнгаа һүүлээр Зүбшэлэлгын Совет американ захиргаанай түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдэхээ Вашингтон ошохо юм гэжэ тэрэ мэдээсэбэ. Социалис Интернационалда ородог партинууд дэлхэй дээрэхи түгшүүрилтэй байдалаар, иланган буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгаар һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлнэ. Тусхайлбал, Социнтернын Зүбшэлэлгын Совет замбуулинай дайдада буу зэбсэг бүтээн гаргалгада эсэргүүсэн тэмсэнэ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахаһаа гадна, тэрэниие болюулхын тула Советскэ Союз Холбоото Штадуудтай хамта аргатай бүхы хүсэлэл ороллогонуудаа гаргаха юм гэжэ этигэн найдажа байһанаа мэдүүлбэ. Социнтерндэ ородог социалис болон социал-демократическа партинууд энэ талаар ехэ нүлөө үзүүлхэ юм гэжэ К. Сорса тэмдэглээ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха асуудал гансал СССР болон США-да бэшэ харин бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай гэжэ тэмдэглээд, мүн багашье оронууд, нейтральна болон бүлэглэлнүүдтэ хабаадэдаггүй гүрэнүүд энэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха уялгатай, оруулжашье шадаха байна гэжэ К. Сорса хэлэбэ. Женевэдэ үнгэргэгдэжэ байһан советамериканг хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшад ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын тула бүхы юумэ хэхэ ёһотой гэжэ тэрэ заагаа. 1985 он хадаа буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха зорилготой бүхы хэмжээнүүдэй абтаха ёһотой шиидхэхы жэл болохо эзргэтэй гэжэ К. Сорса тэмдэглэбэ. Зүбшэлэлгын Советые Москвада хүндэмүүшэ халуунаар угтаһанайнь түлөө, үрэ түгэс хөөрэлдөөнүүдэй түлөө К. Сорса үгынгөө түгэсхэлдэ КПСС-эй хүтэлбэрилгэшэдтэ гүнзэгы сэдьхэлнээ баяр баясхалан хүргэжэ байһанаа мэдүүлээ.

КПСС-эй, Совет гүрэнэй гадаадын политическэ хараа шугам хэлбэришэгүй зандаа байһаар. Энэнь КПСС-эй ЦК-гай мартын (1985 он) Пленум дээрэ батадхагдаһан байгаа гэжэ М. С. Горбачев тэмдэглэбэ. Советскэ Союз эй найрамдалай болон хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар хэлбэришэгүйгөөр дабшаха юм.

Дэлхэй дээрэхи байдал орёо түгшүүрилтэй байна гэжэ уулзалгын үедэ тэмдэглэгдээ. Ядерна дайнай аюул үргэдэнэ. Хэрбээ мүнөө тэрэниие хизаарлаагүй һаа, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга тон шэнэ шатада гаража, тэрэниие хинахын аргагүй болохо байна. Улас-хоорондын этигэл найдалые буруу һургэхэ, али бүхы талаар хөмороо зүришэлдөөнүүдые үүдхэхэ гэһэн хараа ябуулгануудаа уламжалан, дэлхэй дээрэхи байдал орёо түгшүүрилтэй боложо байнхай. Мүнөө үеын дэлхэй дээрэхи бодото байдалда дүрагүйдэхэдөө, бэеэ дааһан байдалтай гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсаха, сэрэг дайнай аюул тохёолдуулха ушар үзэгдэнэ.

Бүхы дэлхэйн эб найрамдалда дуратай олониитэ буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргалгые болюулха, дайнай аюулые зайсуулан сараха эрилгэ табина. Энээнтэй дашарамдуулан, һаяхан Женевэдэ эхилһэн совет-американ хөөрэлдөөнүүд үрэ түгсөөр үнгэрхэ аабза гэжэ этигэн найданабди.

Замбуулинай дайдада буу зэбсэг гаргалгые зайсуулан сараха, газар дээрэ тэрэниие бүтээлгые болюулха, ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха, хороохо, стратегическэ тогтуурилтай байдалые бэхижүулхэ талаар шэглүүлэгдэһэн ашаг үрэ ехэтэй үгээ ойлголсолгонуудые зохёохо гээшэ эдэ хөөрэлдөөнүүдэй гол зорилго болоно гэжэ совет-американ хамтын мэдүүлгэ дотор бэшэгдэнхэй. Хоёр талын һанамжын ёһоор, эсэсэй эсэстэ хөөрэлдөөнүүд ядерна буу зэбсэгүүдые хаа хаанагүй бүрин хүсэдөөр усадхаха арга олгохо зэргэтэй.

Хэрбээ хоёр талын үгээ ойлголсолгонуудаа хэлбэришэгүйгөөр баримтелан сахяад байгаа һаань, Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ амжалта туйлагдаха, тэдэнэй үрэ дүнгүүд дулдыдаха байна гэжэ М. С. Горбачев тэмдэглээ. Үгээ ойлголсолгые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула өөһэдөөнь дулдыдаһан бүхы юумэ хэхэбди гэжэ Советскэ Союз наидуулна. Бодото ажал ябуулганууддаарнь лэ американ талын хараа бодолые хараеда абаха байнабди. Һала бүхэн һайн һанаа һанаалжа, адли тэгшэ эрхын, ажуулгүй байдалай гол ёһонуудые наринаар сахиха эзргэтэй.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые улам үргэдхэхэ хэрэгтые эдэ хөөрэлдөөнүүд даптдалан халхалха ёһогүй. Эгээл тиимэнээ хоёр талын ядерна буу зэбсэгүүдые тэрэ хэмдэнь үлөөхэ, ракетэнүүдые тараан тодхолгые болюулха шухала гэжэ Советскэ Союз дурадхана. Тусхайлбал, американ шэнэ ракетэнүүдые Европодо тараан тодхолгые болюулхадань, совет харюугай хэмжээнүүд зайсуулагдаха байна. Энэнь Женевэдэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан бүхы асуудалнуудые үргэлжэ дээрэнь һаинаар шиидхэхэ арга олгохо бшуу.

Мүнөө үеын нийтын-политическэ эгээл эльдэб янзын хүсэнүүд ядерна дайе болюулхын тула ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргана. Советскэ Союзай, социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудай гаргаһан үргэн ехэ зб найрамдалта үүсхэлнүүд энэ зорилгые бэелүүлхэ талаар шэглүүлэгдэнхэй. Тэдэ дэлхэйн гүрэнүүдэй эмхиин хараа бодолые элирхэйлдэг ООН-ой шиидхэбэринүүдтэ зохилдоно бшуу. Дэлхэйн олон оронуудай үргэн нийтэ, хүтэлбэрилэгшэд улас-хоорондын түгшүүрилые һуларуулхын түлөө, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулхын түлөө, политическэ хөөрэлдөөнүүдые хэхын түлөө, гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа холбоо тогтоохын түлөө тэмсэнэ. Мүнөө олохон оронуудта нийтын-политическэ ехэ хүсэн болоһон дайн дажарта эсэргүү хүдэлөөн энэнэй түлөө шууд сэхээр тэмсэнэ. Ядерна буу зэбсэгэй үе сагта гүрэнүүдэй аюулгүй байдал хүсөөр гү, али заналтаар бэелүүлэгдэжэ шадахагүй байна гэжэ дэлхэйн олониитэ һайн ойлгоно. Ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаад байгаа һаа, дэлхэй дээрэхи байдалые һайжаруулжа, улас-хоорондын байдалые гуримшуулан шиидхэжэ болохо.

Буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар Социнтернын Зүбшэлэлгын Советдэй ажал ябуулга тухай һайн мэдэнэбди, бүтэмжэтэй һайн хөөрэлдөөнүүдые хэхын тула тэрэнэй ехэ оролдолго гаргадаг байһыень сэ-нэнэбди гэжэ М. С. Горбачев хэлэбэ. Тэдэнэй политическэ нэрэ хүндые, үүргэ нүлөөе хараада абажа, Социнтернын партинууд улас-хоорондын байдалые гуримшуулан һайжаруулха, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохо аргатай, ядерна дайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие аршалан абарха хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулжа шадаха байна. Дайнда эсэргүү тэмсэлдэ хүдэлмэришэнэй болон демократическа хүдэлөөнэй эдэбхитэй, үүргэ нүлөө ехэтэй хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха эрилтэ улас-хоорондын оршон байдал табина. Эб найрамдалда дуратай ниитын бүхы хүсэнүүдтэй, тэрэ тоодо Социнтернын бүридэлдэ ородог партинуудтай эдэбхитэй харилсаа холбоо тогтоохоор бэлэн байһанаа КПСС мэдүүлнэ. Энэ хадаа манай бата бэхи хэлбэришэгүй хараа шэглэл мүч. Энэ хараа шэглэлээ саашадаашье залан сэхээр бэелүүлхэбди.

Хөөрэлдөөн хани барисаанай, бүтэмжэтэй һайн оршон байдалда үнгэрбэ.

(ТАСС).

XI ТАБАН ЖЭЛ | АЖАЛАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ ХӨӨРЭНЭ

ОЛОНОЙ ХҮСЭН ОЛИГТОЙ

Мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудай нэгэн болохо гэр байрын асуудал гуримшуулха талаар Улаан-Удэ хотодомнай гэр байрын 9 управлени байгуулагданхай. Тэдэнэй нэгэн болохо 2-дохи управлени Советскэ районой Борсоевой үйлсэдэ оршодог. Энэ управлени наяад хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэнэ. Тэдэнэй дунда дайнай, ажалай ветерануд олон, мүн залуушуулшье яһала бии. Управлениин ажал хэрэг дээрэ тогтохо болоо һаа, бидэнэр капитальна болон бусад заһабарилгануудые хэхэ талаар үнгэрһэн жэлэйнгээ түсэбые сум бэелүүлжэ шадаабди. Түмэрэй хаядаһа, эдеэ хоолой үлөөдэнэ суглуулха даабарияа мүн лэ дүүргэнэн байнабди.

Агуу Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан социалис мүрысөөндэ манай управлениин хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Коллективэймнай гол үүсэн болохо сантехнигүүдэй бригадын 8 гэшүүн, дворнигуудай арбаад бригада энэ мүрысөөндэ шармайн оролсоно. Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулан, мүн КПСС-эй XXVII съездые үгтуулан, манай коллектив үндэр уялгануудые абанхай. Байгша ондо капитальна заһабарилгынгаа түсэб декабриин 25-да дүүргэхэ, энэ хугасаа соо 125 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхэ гэһэн зорилго бидэнэй урда табигдана. Заһабарилгын хүдэлмэри декабриин 10 болотор бэелүүлхэ уялга абаабди. Тиихэдэ үйлсэнүүдэй захаар, гэр байрануудай хажуугаар мододые, һөөг бургааһадые тариха талаар бидэнэр оролдолго гаргадагбди. Гэбэшье энэ хэрэгтэмнай 2-дохи управлениин гэр байрануудта ажаһуугшад, иланган пенсионернүүд ехэ туһаламжа үзүүлдэг.

Илалтын 40 жэлэй ойе угтуулан, микрорайондоо 350 модо, 800 һөөг бургааһа һүүлгаха, мүн 7000 сэсэг тариха гэжэ шиидэнхэйбди. Хүүгэдэй зунай талмайнуудые июниин нэгэн болотор заһабарилжа бэлэн болгохо ёһотойбди.

Микрорайоноо болбосон түхэлтэй болгохын, ажалшадайнгаа гэр байрые, ажаһуудалые һайжаруулхын түлөө оролдон ябадаг мастернууд тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб. Манай управленидэ 3 мастер ажаллана. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, Е. В. Курикалова, Л. Д. Бодрянова, И. Н. Минеева. Туд тудтаа өөһэдын участоггай, тэндэхи ажал хэрэгэйнгээ түлөө харюусалгаяа даажа абанхай хүнүүд юм. Управлениин 1-дэхи участогые И. Н. Микеева даадаг. Энэ участогта 139 гэр тоологдодог. Тэдэнэй оройдоол 6-ниинь болбосон түхэлтэй, бэшэниинь модон гэрнүүд юм. Смолиной, Борсоевой, Профсоюзна, Кировэй, Некрасовай нэрэмжэтэ үйлсын гэрнүүд нэгэдэхи участогта орсно.

Банзаровай, Свердловэй, Коммунистическэ, Куйбышевай, Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсын зарим гэрнүүдһээ бүридэһэн 2-дохи участок Л. Д. Бодрянованай харюусалга доро оршоно. Энэ участогай 135 гэрэй 14-ниинь болбосон түхэлтэй, 121-ниинь модон гэрнүүд. Тиихэдэ гэр байрын управлениин 3-дахи участогые мастер Евгения Васильевна Курикалова 7-дохи жэлээ эрхилнэ. Тэрэнэй мэдэлэй участогта 73 гэр тоологдоно. Гол ажалайнгаа хажуугаар Е. В. Курикалова управлениин профсоюзна комитедэй түрүүлэгшын үүргэ жэншэдгүйгөөр дүүргэдэг юм.

Бүхы дээрээ 2-дохи управлениин мэдэлдэ 348 гэр оршоно, тэдэнэй 40-ниинь болбосон түхэлтэй гэрнүүд. Болбосон түхэлтэй гэрнүүдэй дүрбэнэйнь лэ бусадта жэшээ болохоор, ариг сэбэр байһан һаань, үнгэрһэн жэлдэ үшөө 5 гэр иимэ сэгнэлтэдэ хүртөө.

Манай коллективтэ эбтэй эетэй, ажал хүдэлмэридөө журамтай, бултадаа нэгэл хэрэгэй — микрайоноо болбосон түхэлтэй болгохын түлөө оролдон ябадаг хүнүүд олон. Тэдэнэй дундаһаа нэн түрүүн дайнай, ажалай ветерануудые дурдахаар. Һаһанайнгаа амаралтада үни хада гарабашье, үшөөл ажаллажа ябаһан дайнай ветерануудые А. В. Синякин, А. П. Фомина, Б. Г. Чагдуров, Н. И. Королев гэгшэд олоной хэрэгэй түлөө оролдоһоор. Тиихэдэ 32 жэлэй туршада энэ управленидэ ажаллажа ябаһан П. А. Агафонова, Ф. Г. Иванова, А. Ф. Власова, сантехник С. С. Медведкова болон бусадые нэрлэнгүй гарахаар бэшэ. Сантехнигүүдэй бригадир Сергей Сергеевич Медведков манай управленидэ хорёод жэлэй туршада ажаллана. Тэрэ ажал хэрэгтээ бүхы анхаралаа хандуулан ябадаг, урагшаа һанаатай, сэбэр сэдьхэлтэй хүн. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд городой гэр байрануудай управлениин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ ходоодоо шалгаран гарадаг юм. Социалис мүрысөөнэй дүнгүүд квартал бүхэндэ согсологдожо байдаг. Үнгэрһэн жэлэй дурбэдэхи кварталай дүнгөөр манай управлени 3-дахи һуури эзэлээ юм. Байгша оной 1-дэхи кварталда түрүүшын һуури эзэлхын түлөө оролдолго гарган ажаллана-бди.

Управлениин дэргэдэ хүүгэдэй клуб хүдэлдэг. Энэ клубые Наталья Алексеевна Олиференко хүтэлбэрилнэ. Клубтамнай үхибүүд олоор суглардаг. Эндэ һонирхолтой үүлзалгануудыг үнгэргэгдэдэг. Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэнүүдтэ дайнай ветерануудые уригдажа, дайшалхы зам, нүхэд тухайгаа һонирхолтой хөөрөөнүүдые хэдэг.

Тиихэдэ манай профсоюзна комитет һайнаар хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Профкомой түрүүлэгшын оролдолго, үүсхэлээр һонирхолтой уулзалга, үдэшэнүүд үнгэргэгдэдэг. М. Ф. Россинскиин хүтэлбэри доро манай управлениин дэргэдэхи нүхэдэй сүүд һайнаар хүдэлнэ.

Иигэжэл хамтын хэрэгэй түлөө хамсыгаа шуун оролдодог нүхэдөөрөө омогорхохол ёһоороо омогорхон, олоной ехэ хүсэ элсүүлэн ажаллажа ябахадань урматайл.

Т. АНДРЕЕВА.

Улаан-Удын Советскэ районой гэр байрын 2-дохи управлениин инженер.

ҮЙЛЭДБЭРИДЭ НЭБТЭРҮҮЛХЭ

ВАСХНИЛ-ай академигүүдэй, гэшүүн - корреспондентнүүдэй хамтын жэлэй суглаан мартын 22-то Москвада болобо.

СССР-эй хүдөө ажахын министр В. К. Месяц, ВАСХНИЛ-ай президиумэй ахамад эрдэмтэ секретарь академик В. И. Назаренко элидхэлнүүдые хэв.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь Е. К. Лигачев суглаанай хүдэлмэридэ хабаадаба.

(ТАСС).

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТАЛА БАРИГШАДАЙ ХУРАЛДААН

Дэлхэйн бүхы заха буланнуудаа эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэд Москва ерэбэ. Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Советдэй Президиумэй сесси мартын 22-то эндэ нээгдээ.

Зуу гаран ороной элдэб политическэ партинуудай, профсоюзуудай, дайн дажарта эсэргүү ба сүлөөрэлгын ниитын хүдэлөөнүүдэй һаналаа нэгэдэлгын хүдэлөөнүүдэй, хүдэлмэришэдэй, эхэнэрнүүдэй, залуушуулай ниитын эмхинүүдэй, шажан мүргэлэй бүлэгөөрхидэй 400 түлөөлэгшэд эндэ сугларжа, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха талаар шэглүүлэгдэһэн мүнөө үеын гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ байна.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй тэдэнэртэ эльгээһэн амаршалгые сессидэ хабаадагшад альга ташалгаар угтаба. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь, СССР-эй Верховно Советдэй Национальностьнуудай Советдэй гадаадын хэрэгүүдые эрхилдэг комиссиин түрүүлэгшэ Б. Н. Пономарев тэрэниие соносхон уншаба.

ВСМ-эй президент Р. Чандра элидхэл хэв. Фашизмые бута сохижо, түүхэтэ илалта туйлаһаа 40 жэлэй ойн урда тээхэнэ бидэ сугларбабди. Фашис нохосуудые бута сохилгодо шиидхэхы үүргэ дүүргэһэн ороной ниислэл—баатархото Москвада суглараад байһандаа золтойбди. Ленинэй ороние, эб найрамдалай ба социализмын ороние амаршалнабди. Дэлхэйн хоёрдохи дайнһаа һургаалнуудые абаха, шэнэ ядерна дайе зайсуулан сарахын тула эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй нэгэдэлые бэхижүүлхэ шухала гэжэ тэрэ хэлээ. Вашингтоной гадаадын политическэ ээзрэгэ түримхэй хараа шэглэлые элидхэлшэ эрид буруушааба.

ЧССР-эй, Великобританиин, Португалиин, Никарагуагай ба бусад оронуудай түлөөлэгшэд үглөөнэй заседани дээрэ үгэ хэлээ.

Эб найрамдал хамгаалгын совет комитедэй түрүүлэгшэ Ю. А. Жуков сесси дээрэ үгэ хэлэбэ.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

У К А З

МҮХЭР А. А. БАДИЕВЫЕ АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Нертийна, совет органуудта удаан саг соо эдэбхи ехэтэйгээр ажаллаһанайнь түлөө, түрэөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Александр Алексеевич Бадиевые Арадуудай Хани барисаанай орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. КУЗНЕЦОВ.
СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль. 1985 оной мартын 22.

КОММУНИС СУББОТНИГЫЕ үгтүүлаан

ҮНДЭР ҮРЭ ДҮНГЭЙ ТҮЛӨӨ

Владимир Ильич Ленинэй гүрэһөөр 115 жэлэй ойдо зорюулагдаһан коммунис субботнигто Хориин районой Анаагай совхозой коллектив эдэбхи үүсхэлтэйгээр бэлдэнэ. Совхозой директорэй хүтэлбэри доро коммунис субботнигой штаб байгуулагдаад, ажахын отделени бүхэндэ тусгаар даабари тодорхойлогдон үгтэбэ.

Тус субботнигто хамтаараа 700 хүн хабаадалсажа, ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагдана. Жэшээлбэл, 250 гаран гектар сабшаган шулуу шохойһоо, һөөг бургааһанһаа сэбэрлэгдэжэ, гурбан километр үтатай һубаг ханаабууд заһабарилагдаха, 2000 шахуу гектар таряаланда минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдахаар хараалагдана.

Ажахын тэжээлэй цехэй начальник К. Носыревой хүтэлбэрилдэг коллективэй гэшүүд мүнөө таряалангайнгаа полидо минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа захалба. Эдэ үдэрнүүдтэ силосэй үргамалнуудай таригдаха 500 гектарта минеральна үтэгжүүлгэ гаргана — гэдэг совхозой парткомой секретарь Б. Цыренов хэлэнэ.

Коммунис субботнигой үдэр 1 километр үтатай посоод бэригдаха юм. Мүнөө баханын модо, һургаг бэлдэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа байна.

Гэхэтэй хамта, 2000 тоно наг шэбхэ теряалан болон сабшаланда гаргахаар түсэблэгдэнхэй.

Анаагай совхозой коллектив коммунис субботнигто хабаадалсажа олоһон мүнгэнэйнгөө 3400 түхэригыень түсэбтэ табан жэлэй жасада оруулха юм.

Г. БАДМАЕВ, манай корр.

Һайн бэлэдхэлтэй

Октябриин Революциин орденто «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 581-дэхи поездын, түмэр харгын саг зуурын отделениин хүдэлмэришэд арга боломжонуудаа һайса хаража үзөөд, В. И. Ленинэй түрэһөөр 115 жэлэй ойдо зорюулагдаһан субботнигто бүхы коллективээрээ хабаадажа, энэ үдэр ажалдаа эгээл һайн үрэ дүн түйлаха гэһэн үүсхэл гаргаба. Түрүү коллективүүдэй үүсхэлые трестын бүхы хүдэлмэришэд һайшаан дэмжэжэ, тодорхой бэлэдхэл хэжэ байна.

Жэшээлхэдэ, үүсхэл гаргаһан барилга-хабсаралгын 581-дэхи поездын коллектив коммунис субботнигой үдэр 22 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада 3,2 мянган түхэриг оруулха юм. Харин трестын түмэр замшад ажалай һайндэрэй үдэр 21 мянган тонно ашаа Тэксимо хүрэтэр зөөхэ гэһэн зорилго урдаа табиба. Субботнигой үдэр 589 хүн ажалдаа гараха юм.

Трестын хүдэлмэришэд субботнигто олоороо хабаадажа, эгээл үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлхэ гэһэн хараа зорилготойгоор бэлэдхэл хэжэ байна. Һаяшаг трестын захиргаан, партком суглаа зарлажа, субботник үнгэргэхэ асуудалые хаража үзөөд, бэлэдхэлэй хүдэлмэри бүри эдэбхитэйгээр ябуулха гэжэ шиидэбэ.

А. КУКЛИН.

ХУІІ БҮХЭН ПЭТЭІІ ЭРМЭЛВЭЛТЭЙ

В. И. Ленинэй түрэһөөр 115 жэлэй ойдо зорюулжа, апрелиин 20-до Коммунис субботник үнгэргэхэ гэһэн Москвагай түрүү коллективүүдэй үүсхэлые республикымнай түб—Улаан-Удэ хотын ажалшад халуунаар һайшаан дэмжэжэ байнхай. Энээндэ ямаршье гайхал байхагүй. Байгша оной «Улаан суббото» онсо эрхэ байдалтай үе сагта үнгэргэгдэхэнь ха юм. Ушарынь, манай арад Агуу Илалтын 40 жэлэй ойн баярые, стахановска хүдэлөөнэй 50 жэлэй алдарта ойе тэмдэглэхээ бэлдэжэ байна. Тиихэдэ КПСС-эй эзлжээтэ XXVII съездые нэрэтэй солотойгоор үгтахын түлөө тэмсэл үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Иимэ эрхэ байдалда хүн бүхэн нэгэл—энэ үдэрые эмхитэйгээр, үндэр бүтээсэтэйгээр үнгэргэжэ, ёһотой габшагай ажалай һайндэр болгохо гэһэн эрмэлээлтэй. Тэрэнэй хүсэндөө хүрэжэ, эрхэ бэшэ бэелүүлэгдэхэ байһандань ямаршье һэжэг түрэнэгүй. Юуб гэхэдэ, энээнэй урда жэлнүүдтэ үнгэргэгдэһэн коммунис субботнигуудай үрэ дүнгүүд совет хүн зоной эрмэлээлые оли тодоор гэршэлэн харуулдаг байгаа бшуу. Тиигээдшье мүнөө хаа хаанагүй ажалай һайндэртэ бэлэдхэл бүри үргэдэжэ, олохон коллективүүдтэ коммунис субботнигой тоосоогоор ажаллажа байгшадай тоо үдэрһөө үдэртэ олошорно. Эгээл эндэ хүдэлмэришэн ангикмнай түлөөлэгшэд — Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд жэшээ харуулжа эхилээ. Тус заводой коммунистнууд, хүдэлмэришэд ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд субботнигой үдэрые партиин XXVII съездын урда тээ табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар тон шухала нэгэ шатань боложо үгэхэ гэжэ тоолоно. Ленинскэ коммунис субботник үнгэргэхэ тухай москвагайхидай патриотическэ үүсхэлые дэмжэнэн митинг болон суглаанууд олонхи цехүүдтэнь болобо. Эдэ үдэрнүүдтэ доторой арга боломжонууд элирүүлэгдэжэ, хэхэ бүтээхэ ажал хэрэгүүдынь тодорхойлогдожо байна. Бригада, участок бүхэндэ социалис уялгануудаа абтанхай. Мүнөө үедэ түрүү хүдэлмэришэд өөһэд хоорондоо социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ захалаа. Тиихэдэ ажалдаа шалгарагшадай тоо улам олошорно. Заводой коллектив «Улаан субботын» үдэр 130 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилөөд, тэрэнэйнгээ 18650 түхэригые табан жэлэй жасада оруулхаар хараалба.

Мүн М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогойхидой абаһан уялга харюусалгатай юм. Эндэхид табан электровоз, хоёр тепловоз ба нэгэ электропоезд заһабарилха, 430 поезд алмагдаһан эльэ хүсөөр ябуулха, дүн хамта 150 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхэ уялга абанхай. Тиигэжэ хамтын жасада 7200 түхэриг зорюулагдахань. Һүүлэй мэдээгээр депогой 102 машинист болон тэдэнэй туһалагшад ажалай һайндэрэй тоосоогоор хүдэлөөд байна. Эрхим машинистнууд В. Постников, Г. Попов, С. Маслов болон бусад үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарна.

«Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто «Электромашина» заводой хүдэлмэришэд ехэ дэбжэлтын оршон байдалда хүдэлжэ үргэлжэлһөөр. Тус заводой коллектив 98 мянган түхэригэй, гол түлэб үргэн хэрэглэлэй эд бараа һайн шанартайгаар үйлэдбэрилэн гаргаха түсэбтэй.

Тиихэдэ городой барилгашадай, тодорхойлходо, Улаан-Удын гэр барилгын комбинадай коллектив алмалта, арьбалалтын түлөө эрид шангаао тэмсэхэ байһанаа мэдүүлбэ. Тэдэнэр апрелиин 20 болотор 64,5 тонно цемент, 7 тонно түмэр гэхэ мэтэшэлэн барилгын материалнуудые алмаад, барилга-хабсаралгын 34 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэжэ, 440 дүрбэлжэн метр хэмжээтэй конструкци хабсаргаха хүсэлтэй. Энэнь нёдондоной-хиһоо һураггүй ехэ болоно. Барилгын элдэб янзын хүдэлмэридэ «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай 3 мянга 200-гаад студентнэр хабаадаха юм. Тэдэнэрэй олонхидынь түрэл городоо болбосон түхэлтэй боогохо хүдэлмэридэ, үйлсэ гудамжануудые сэбэрлэхэ, модо һуулгаха хэрэгтэ хам оролсохо байна. Эдэ үдэрнүүдтэ дээдэ һургуули болон техникумүүдэй олохон студентнүүд уридшалан табигдаһан графигай ёһоор городой барилгануудые дээрэ хүдэлжэ эхилбэ.

Комбинадай мэдээжэ бригадирнууд К. Н. Лисичников, Б. Д. Дымшеев болон бусад һаяхан боложо үнгэрһэн хүдэлмэришэдэйнгөө суглаан дээрэ абаһан уялганууда заатагүй дүүргэхэ байһанаа үшөө дахин найдуулаа.

Тэрэшэлэн Улаан-Удын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын коллективнэ коммунис субботнигто 1160 хүн хабаадаха байна. Тэдэнэрэй хүсөөр 81 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэжэ, 3,1 мянган түхэриг табан жэлэй жасада оруулагдаха юм.

Иигээд тобшолон хэлэхэдэ, коммунис субботнигой үдэр город соо

Буряадай АССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй нэгэдэхи сесси

ОЙ МОДОЁО АШАГТАЙГААР ХЭРЭГЛЭХЭ,

Буряадай АССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй нэгэдэхи сесси дээрэ «Республикын ой модоной нөөсэ баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ хэмжээнүүд ба тэрэниие хамгаалгые шангадхаха тухай» асуудал зүбшэн хэлсэгдээ. Энэ асуудалаар Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо депутат И. Д. ДАРЖАЕВ элидхэл хээ.

Нүхэд депутадууд!

СССР-эй болон РСФСР-эй Ой модоной хуулинуудай эрилтэнүүдые бэелүүлгын асуудалнуудые мүнөөдэр зүбшэн хэлсэхэдээ, манай республикын ой модоной баялигуудые сахин хамгаалгада, тэдэниие гамтай зүбөөр хэрэглэлгэдэ, байгаалиие хамгаалгада имагтал Ленинэй захяа заабаринуудай үндэнөөр хандаха ёнотойбди.

Байгалай оршон тойронхи газар нютагуудай байгаалиин, ургамалай болон амитадаи аймагуудай өөрсэ шухаг байгга Буряадай АССР-эй эрхэ байдалда СССР-эй болон РСФСР-эй Ой модоной хуулинуудай үндэһые хэрэглэлгын гол шэнжэ шанарынь болоно. Ушарынь юуб гэхэдэ, республикымай ой модоной нөөсэ баялигуудай хахадһаа дээшэнхи хубинь Байгал нуурые уһаан хангалгын, мүн уһа хамгаалгын дэбисхэр дээрэ оршодог байна.

«Байгал нуурай оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха хэмжээнүүд тухай» КПСС-ай ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолой, «Байгал нуурай оршон тойронхи байгаалиин баялигуудые сахин хамгаалха, гамтай зүбөөр хэрэглэхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй, мүн «Байгал нуурай оршон тойронхи байгаалиин баялигуудые сахиха, саашадаашье гамтай зүбөөр хаңгаха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолнуудай абтаһанай һүүлээр Байгалые уһаар хангадаг бүхы дэбисхэр, эндэхи ой модон хүн зоной онсо анхаралда, харууһанда абтаһан байха юм.

1983 оной январиин 1-нэй байдалаар ой модоной фондын бүридхэлэй баримта мэдээнүүдэй ёһоор, Буряадай АССР-эй ой модоной ниитэ талмай 30,1 миллион гектарые эзэлнэ. Ушар иимэһээ манай республикын газар дайдын 61,8 процентнь ой модоор бүрхөөгдэнхэй байна бшуу.

Республикын гуранэй ой модоной фонд 28.930 мянган гектар талмайтай гүрэнэй мэдэлэй, 412,5 гектар талмайтай колхозой мэдэлэй ой модонһоо бүридэнэ.

27.500 мянган гектар гэхэ гү, али республикын ой модоной фондын 93,5 процентнь Буряадай АССР-эй Ой модоной ажахын министерствын мэдэлдэ байдаг юм. Энэ талмайн 20.178 мянган гектарынь ой модоор бүрхөөгдэнхэй, тэрэнэй 16.958 мянган гектарынь гол түрэлэй ой модоор эзэлэгдэнхэй гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

Гол түрэлэй ой модоной нөөсэ баялигууд 2 миллиард шахуу кубометр гэжэ тоологдоно. Энэнэй 569 миллион кубометрынь гэхэ гү, али бүхы нөөсын 31 процентнь нахаяа хүсэһэн, саашадаа ургахаяа болиһон модод болоно.

Гүрэнэй ой модоной фонд арадай ажахыда хэрэглэгдэдэг байһаараа гурбан бүлэг боложо хубаардаг юм, 8.378 мянган гектарынь гэхэ гү, али гүрэнэй ой модоной фондын ниитэ талмайн 30,6 процентнь нэгэдэхи бүлэгтэ ороно. 5.096 мянган гектарынь гэхэ гү, али 18 процентнь — хоёрдохи, 13.864 мянган гектарынь гэхэ гү, али бүхы ой модоной фондын 50,7 процентнь гурбадахи бүлэгтэ ороно. Дагуур болон сибириин шэнэһэн, юрын нарһан, сибириин хуша, уляаһан болон бусад түрэлэй модод горитой ехэ талмай эзэлдэг байна.

«Бурятмежколхозлес» нэгэдэлэй ажахынууд хоорондын ой модоной ямар шэнжэтэй байһыень элирхэйлэн харууһан баримта мэдээнүүд хомор юм. Гүрэнэй мэдэлэй ой модонтой зэргэсүүлэн сасуулбал, колхоз, совхозуудай газар дээрэхи участогуудай ой хангалтагүй муугаар бүридхэлдэ абтанхай, аймаг түрэлэйнгөө талааршье муу шанартай байна гэжэ колхоз, совхозуудай газар дээрэхи ой модо эсхэмжэлгын хүдэлмэри элирхэйлэн харуулба. Колхоз, совхозуудай газар дээрэ ургадаг ой гол түлэб сагдуул модод гэжэ тоологдоно. Юундэ иимэ ушар тохёолдохо болоо юм гэхэдэ, ой модо хэрэглэлгын хэмжээе удаан саг соо хараада абангүй, ямаршье эмхи гуримгүйгөөр модо отолһонһоо тохёолдоһон байна бшуу. «Бурятмежколхозлес» нэгэдэлэй газар дээрэхи бүхы ой модон нэгэдэхи, хоёрдохи бүлэгүүдтэ хабаатай байна. Эдэмнай гол түлэб уһа хамгаалха, ариг сэбэрые сахиха, элүүржүүлгын, илангаяа газарай хүрьһэ хамгаалгын зорилгонуудые дүүргэнэ. Тиимэһээ эндэхи ой модые тон зүбөөр, гамтайгаар отолхо хэрэгтэй.

Байгал нуурай оршон тойронхи уһаар хангалгын ба уһэ хамгаалгын зоно ямар байдалтай гээшэб? Ой модоной ажахынууд хоорондын, колхоз, совхозуудай, заповеднигүудэй 14,200 мянган гектар дэбисхэртэй ой энэ зонодо оруулганхай. Тэдэнэй 59,1 процентнь нэгэдэхи бүлэгэй, 40,9 процентнь хоёрдохи бүлэгэй ой модондо хабаатай байха юм. Баунтын, Ахын районуудай бүхы ой модон, Түнхэнэй, Яруунын болон Хойто-Байгалай районуудай ой модоной зарим хубинь Байгал нуурые уһаар хангалгын зонодо ородоггүй байна.

1961 оной январиин 1-нэй байдалаар Ой модоной ажахын министерствын баримта мэдээнүүдэй ёһоор, республикымнай дэбисхэр дээрэ 17.678 мянган гектар газар ой модоор бүрхөөгдэнхэй байһан һаа, харин 1978 ондо гэхэ гү, али 17 жэлэй үнгэрһэн хойно энэ талмай 2.707 мянган гектараар үргэдэхэгдэжэ, 20.185 мянган гектарта хүргэгдэнэн байгаа. 70-дахи онуудта Байгал нуурые хамгаалха хүдэлмэриин эдэбхитэйгээр бэелүүлэгдэһэнэй ашаар, һөөг бургааһаар, набтархан сагдуул хуша модоор бүрхөөгдэнэн талмайнууд нилээд үргэдхэгдөө һэн.

Тохёолдоһон оршон байдалтай зохилдуулагдажа, ой модоной баялигуудые хэрэглэхэ, ой модоор бүрхөөгдэнэн газарай талмай тухай баримта мэдээнүүдые гуримшуулха, отолгоодые ой модоной участогуудые элирүүлхэ, модо бэлэдхэлгын гүрэнэй түсэбүүдые тааруу зохидоор табиха талаар республикын Ой модоной ажахын министерство, СССР-эй Гослесхоз ажахы ехэ ажал ябуулха зэргэтэй.

Ой модоной ажахынуудта отолгодохо ой модоной шэнэ участогуудые байгуулһанай үндэнөөр, Байгал нуурай оршонг тойрондо жэл бүри хэды шэнээн модо отолхо, модо тарижа һуулгаха хараа түсэбүүдые СССР-эй Гослесхоз нариннаар бодомжолхо ёһотой.

Буряад орондо ой модоной нөөсэ баялигуудые промышленна аргаар ашаглалга яһала үнинэй түүхэтэй юм. Агуулехэ Транссибириин түмэр замай баригдажа эхилһэнһээ хойшо ой модоной нөөсэ баялигууд эршэмтэйгээр ашаглагдажа захалаа һэн. Гэбэшье Совет засагай жэлнүүдтэ манай республика дотор ой модоной индустри хурдан тургэнөөр хүгжөөгдэнэн байгаа. 1930 онһоо хойшо дүүрэн бэшэ баримта мэдээнүүдэй ёһоор, республика доторнай 240—250 миллион шахуу кубометр модон бэлэдхэгдээ. Хэрбээ хүн зоной түлөө абаһые, мүн ажахын бусад хэрэглэмжэнүүдтэ модо отолһые хараада абабал, эдэ тоо баримтанууд бүришье дээшэлхэ байха.

1960—1970 онуудта манай республика дотор модо отологын хүдэлмэри нилээд дээшэлүүлэгдэнэн байгаа. Эдэ жэлнүүдтэ жэлдээ дунда зэргээр 7 миллион кубометр модон бэлэдхэгдээ һэн. Харин мүнөө энэ хэмжээн жэлдээ 5 миллион шахуу кубометртэ хүрэнэ. Манай республика дотор союзна, союзно-республиканска да нютагай мэдэлэй 340 элдэб предприятинууд, эмхинүүд, тэрэ тоодо колхоз, совхозууд модо бэлэдхэдэг юм.

Буряадай үйлэдбэриин модо бэлэдхэлэй «Забайкаллес» нэгэдэл, республикын Түлишын промышленностин министерство, Ой модоной ажахын министерство болон Ойсад модо илангаяа ехээр бэлэдхэдэг байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Мүнөө үедэ «Забайкаллес» нэгэдэл жэлдээ 3.600 мянган кубометр модо отолно. 172.075 мянган кубометр ой модоной нөөсэ баялигууд тэрээндэ даалгагданхай. Республикын Түлишын промышленностиин министерство жэл бүри 350 мянган кубометр модо бэлэдхэдэг. Тэдэнэрһээ гадна, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй лимидээр союзна 30 министерство болон албан зургаанай предприятинууд, эмхинүүд 1.495 мянган кубометр модо бэлэдхэдэг байха юм. Энэнь отологдопон бүхы модоной 26,2 процентнь болоно. Эдэнь комбинат, «Бурятцелинстрой», ЛВРЗ, СССР-эй Транспортна барилгын министерствын, Геологиин министерствын подразделениннүүд, Казахай ССР-эй Министрнүүдэй Совет болон бусад тэрэ тоодо ороно.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй лимидээр Россин Федерациин элдэб министерствонууд болон албан зургаануудай 247 предприяти болон эмхи модо бэлэдхэдэг. Хүдөө ажахын министерство, Нютагай промышленностиин министерство, Гэр байрын-коммунальна ажахын министерство, Хүн зоной ажаһуудал хангалгын министерство, Хэлхеэ холбооной министерство, Уһанай ажахын министерство, Главохота, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, Эрхүүгэй болон Шэтын областнуудай гүйсэдхэхэ комитедүүд тэдэнэй дунда бии.

1984 ондо 5.256 мянган кубометр модон бэлэдхэгдэхэ түсэбтэй байһан һаа, 4.762 мянган кубометр модон отологдоо. Тиигэжэ жэлэй даабари 90,6 процентээр дүүргэгдээ һэн.

СССР-эй Гослесхозой батал һан, Буряадай АССР-эй Ой модоной ажахын министерствын мэдэлдэ байдаг отологдохо ой модоной участок 9,4 миллион кубометр шахуу хэмжээнтэй байхаар тогтоогдонхой. Тэрэ тоодо Байгал нуурай оршон тойронхи ой модоной ажахынуудта 6,3 миллион кубометр участок бии.

Хэрэглэгшэдтэ жэл бүри таһалагдажа үгтэдэг отологдохо ой модоной участок гүйсэд ашаглагдадаггүй байна. Юундэ модо бэлэдхэгшэд модо отолхо фондоёо жэл бүри гүйсэд дүүрэнээр ашаглажа шаданагүй гээшэб?

Модо ехээр бэлэдхэдэг районуудай ой модоной нөөсэ баялигууд тон бага болонхой. Үндэр хада уулануудта, модо бэлэдхэлэй түбүүдһээ холо газарта модо бэлэдхэхэ гээшэ хүндэ хүшэр байна. Эдэ бүгэдэнһөө уламжалан, модо бэлэдхэлэй хүдэлмэриин түсэб һүүлэй жэлнүүдтэ дүүргэгдэнэгүй.

Республикын газар дайда дээрэ ой модон ехээр отологдожо, модо һуулгаха хүдэлмэри һүлаар ябуулагдажа байна. Энээнһээ шалтагаалан, ган гасуур жэлнүүдтэ олохон гол мүрэнүүд гүйхэн уһатай болоо, олохон булагууд шэргэшоо. Тиихэдэ бороо хуратай жэлнүүдтэ үер боложо, ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна. Ой модон олон миллион гектар талмай дээрэ уһанай нөөсые гуримшуулан шиидхэхэ аргатай байдаг гээшэ. Эдэ бүгэдэнһөө уламжалан, газарай хүрьһэнэй нара, һалхинһаа нуралга улам үргэдөө гэжэ тэмдэглэлтэй.

Ой модо отолхо хэрэгтэй. Ушарынь гэхэдэ, тэрэ ороной экономикодо, бүхы арадай ажахыда, манай арад зоной һуудал байдалые улам һайжаруулгада шухала удха шанартай бшуу. Гэбэшье ой модо отолхо, бэлэдхэхэ хэрэгтэ гамтайгаар, зүбөөр хандаха шухала. Тиихэдээ оршон тойронхи байгаалида хорото нүлөө үзүүлхэ ябадалые усадхан зайсуулха хэрэгтэй. Модо бэлэдхэдэг манай предприятинууд эдэ бүхы ёһо гуримуудые наринаар сахинагүй.

Нэгэдэхеэр, модо бэлэдхэлэй хүдэлмэриин эхилһэнһээ хойшо набтар тэгшэ газарта ой модон үргэнөөр отологдодог байгаа. Тусхайлбал, Сэлэнгэ түрэниие зүбшаһан нютагуудта, Загарайн, Хориин, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Баргажанай, Хурамхаанай районуудта отологдохо ой модоной участок дээрэхи нөөсэнүүд нилээд ехээр абтаһан байна. Хоёрдохёор, гол түлэб гол мүрэнүүдэй нугануудта модон ехээр отологдожо, тэдэ гүихэрлэн байха юм. Үнгэрхэдөө олонхи гол мүрэнүүдэй эхи абадаг нютагуудта модо отолжо захалһан байгаа. Анаа, Химнэ, Онёо, Баргажан болон бусад гол мүрэнүүдэй эхиндэ модо бэлэдхэлэй хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдаба. Гүрбадахяар, Байгал нуурай уһа хамгаалха зонодо модо отологын гурим хазагайруулагдаһан байха юм.

Эдэ бүхы зүйлнүүд «Забайкаллес» нэгэдэлэй модо бэлэдхэдэг предприятинуудые республикын хойто районууд руу нүүлгэхэ тухай асуудалые СССР-эй Ой модоной-саарһанай промышленностиин министерствын урда үнихэнэй табиһан ушараин зуб байные батална. Гансал Витимэй леспромхозые эмхидхэхэһээ гадна, мүнөө дээрээ энэ асуудал хангалтагүйгөөр шиидхэгдэнэ. Манай һанахада, Байгал-Амарай түмэр замай баригдажа, зам харилсаанай нэгэдхэхэдэ, энэ асуудал шиидхэхэнь хүнгэн болохо, ЬАМ-ай оршон тойронхи ой модоной баялигуудые ажахыда хэрэглэхэ арга олгохо байха гэжэ һанагдана. Энэ юундэ шухала удха шанартайб гэхэдэ, ойрын үрэдүйдэ Мокско ГЭС-эй сөөрэмэй тогтоогдохо газарта 5 миллион шахуу кубометр модон бэлэдхэгдэхэ зэргэтэй.

Урандаа отологдоһон модоной урадхуулагдадаг байһан Үдэ, Хүрбэ, Сулхара, Хэжэнгэ, Анаа, Түрхэ, Баргажан, Онёо болон бусед гол горходой оршон тойронхи үргэн саһанай ороло 10—30 процентээр бага болоһон байха юм. Тиихэдэ ой модонойнь ойроошье хүртөөгүй байһан хойто гол мүрэнүүдэй уһан үнөөхил зандаа байнаар.

Ой модондо хүнэй хангалтагүй буруугаар хандаһанһаа уламжалан, мүнөө зарим районуудта хүдөө ажахын эдлүүрийн газарые үһалхын тула шииг нойтоной нөөсэ дуталдажа байнхай. Сэлэнгэ, Үдэ Хэжэнгэ, Худан, Хёлго, Зэдэ мүрэнүүдтэ шудхадаг байһан 130 гаран гол горхон гүйхэроо, шэргэжэ хаташоо. Зэдэ мүрэнэй 18 һалаа һаба шэргэшэнхэй. Хэдэн арбан жэлэй хугасаа соо Үдэ мүрэн болон тэрэнэй һалаа һабанууд яаха аргагүйгөөр гүйхэрһэн байна. Эдэ бүгэдэ нуга сабшалан, таряалан болон бэлшээри уһалалгада хангалтагүй муугаар нүлөөлнэ. Уһанай дуталдаһан дээрэнээ жэл бүри таряалангай 20—25 процентнь огто уһалагданагүй. 1979 онһоо 31 мянган гектарай уһалууриин газар уһалагдахяа болишоо. Уһанай дуталдаһан ушарһаа Түгнын, Үшөөтэйн, Цагаатайн, Киселовско уһалууриин гүрэнэй түхеэрэлгэнүүд хүдэлнэгүй.

Ой модо үргэлжэ дээрэнь ехээр отололго газарай хүрьһэнэй нара, һалхинһаа нураха ябадалые улам үргэдхэһэн байгаа. Мүнөө 961 мянган гектар газарai хүрьһэн нуража мууданхай.

Манай республикын эльһэлиг хүрьһэтэй нютагуудта эльһэнэй нүүлгэхээ олон мянган гектарай үнэтэ шухаг газар гэмтээгдэжэ байна. Хяагтын, Хэжэнгын, Хориин, Баргажанай, Сэлэнгын болон бусад зарим районуудта урдандаа үрэжэлтэ байһан газарай үргэн ехэ талмай эльһээр хушагдашоо. Эдэ бүгэдэ хүдөө ажахын үйлэдбэридэ горитой бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулһан байна. Ой модоной экологиие хазагайруулгын хойшолонгуудые усадхахын тула олон жэл хэрэгтэй. Энэ хэрэгые бэелүүлхын тула эрдэмтэд, практигууд хүсэлэл ороолдогонуудаа элсүүлэн нэгэдүүлхэ эрэгтэй. Манай байгаалиин тэнсүүриие һэргээхэ хэрэг эрдэм ухаанай үндэһэ һуури дээрэ табигдаха ёнотой гэжэ һананалб гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Байгал нуурай оршон тойрондо загаһанай алхахы эрхилэлгэ, тэрэниие хүгжөөлгэ ой модоной экологиһоо, ой модо зүбөөр, һайнаар отололгоһоо дулдыдагаг байна. Ой модо бэлэдхэлэй ёһо гуримуудые хазагайруулга, гол мүрэнүүдэй, нуур сөөрэмүүдэй, Байгал нуурай уһые үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдээр бүзэрлэгдэнүүдые хангалтагүйгөөр барилга загаһанай нөөсэ баялигуудта тон муугаар нүлөөлнэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, элдэб түрэлэй загаһадай түрьһэсэ хаядаг гол мүрэнүүдээр модо урдахуулгые болюулалга, гол мүрэнүүдэй һалаа һабанууд соо үлэһэн модо абалга, сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые һайжаруулга республикын загаһанай ажахын ажал хэрэгүүдые нилээд гуримшуулан һйжаруулһан байна.

Гэбэшье энэ талаар бүхы юумэн хэгдээ гэхын аргагүй. Гол мүрэнүүдэй эрьеэрхи ой модо отолхо ёһо гуримууд хазагайруулагдана гэжэ дээрэ хэлээ һэмди. Романовска лесхозой зүбшөөлөөр, Иисэнгын сомоной Советэй юушье хэнгүй дуугай байһанһаа үндэһэлэн, Хандагатайн леспромхоз Заза голой уһа хамгаалгын зонодо модо бэлэдхээ. Итанцын леспромхозой Комын участогта гэхэ гү, али Байгал нуурай уһые хамгаалгын зонодо зүбшөөлгүйгөөр модо бэлэдхэхэ хүдэлмэри хэгдэһэн байгаа. Иимэ баримтанууд үсөөн бэшэ.

«Забайкаллес» нэгэдэл Сэлэнгэ мүрэнэй баруун бэдэ бэлэдхэгдэһэн модые имагтал үбэлэй сагта автомашинануудаар зөөжэ, Сэлэнгын модоной баазада абаашаха асуудалые шиидхэхэ зэргэтэй.

Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинат үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһые сэбэрлэжэ, хоёрдохёор хэрэглэхэ түхеэрэлгэнүүдые бариха хүдэлмэриие түргэдхэхэ ёһотой.

Байгалай загаһа үсхэбэрилгын ажахы (нүхэр Калашников), бассейнэй управлени (нүхэр Жалсанов) ажахын эмхинүүдэй хойноһоо хиналтаяа шангадхажа, гол мүрэнүүдэй, нуур сөөрэмүүдэй уһанай әрюун сэбэр байхын түлөө ехэ эрилтэ табиха ёнотой гэжэ һанагдана.

Һүүлэй 7—8 жэлэй хугасаа соо манай республикын үргэн ехэ талмай дээрэ ой модоной үндэнөөрөө хатаха ушар үзэгдэнэ. 1977 ондо Байгалай целлюлозын заводлоо 10 километрэй газарта урдадаг Ехэ Осиновка голой эхиндэхи жодоо модод түрүүлэн хатажа захалһан байгаа. Хойшонхи жэлнүүдтэнь Хамар дабаанай, Баруун-хойто хүтэл шэлэнүүдһээ эхитэй гол горходой нуга газартахи модоной хатажа захалһаниинь элирүүлэгдэдэ һэн.

Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдые агаар руу хаялгын ой модондо ямар хорото нүлөө үзүүлдэг байһые гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ хэрэгтэй. Энэ комбинадай хүтэлбэрилэгшэд гансал уһа бэшэ, харин агаарые бузарлаха ябадалые болюулха талаар ашаг үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые абаха ёнотой.

Нёдондо жэл РСФСР-эй Арадай хиналтын комитет модо бэлэдхэлэй ёһо гуримуудые хазагайруулжа байнь ель элирүүлээд, «Забайкаллес» нэгэдэлэй генералына директор нүхэр Л. Д. Шопхоевто шанга донгодолго соносхоо һэн. БАМ-ай барилгашед Ой модоной хуули хазагайруулна. «Бурятмежколхозлес» нэгэдэлэй ажахынууд энэ талаар ехэ дутуу дундануудтай.

Ой модоной ажахын министерство, «Бурятмежколхозлес» нэгэдэл, хуули сахин хамгаалгын зургаанууд, арадай депутадуудай городской, районно, поселково, сельскэ болон сомоной Советүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд нютаг нютагуудта ой модоной хуули сахилгые шангадхаха, эрилтээ дээшэлүүлхэ эзргэтэй. Буряадай АССР-эй Ой модоной ажахын министерство энэ хуулиие сахилгада айхабтар ехэ үүрэг дүүргэхэ аргатай байна.

Ой модые түймэрһөө хамгаалха, хорото шумуулнуудһаа, үбшэн тахалһаа аршалан сахиха гээшэ ой модоной ажахын органуудай, арадай депутадуудай Советүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй гол шухала, хэрюусалгатай зорилго болоно. Ой модые галай аюулһаа сахин хамгаалха хэрэгтэ үргэн нинтэ хүн зон эдэбхитэйгээр хабаадуулагдаха эзргэтэй гэжэ элидхэлшэ онсолбо.

Республикын дэбисхэр дээрэхи ой соогуур ариг сэбэрые сахиха хүдэлмэридэ лесхозууд, леспромхозууд, арадай депутадуудай нютагай Советүүд анхаралаа ехээр хандуулжа, шухала хэмжээнүүдые абаха ёнотой.

Байгаалиин, илангаяа Байгал нуурай оршон тойронхи баялигуудые сахин хамгаалха, арьбадхаха хэрэгтэ заповеднигүүд, заказнигууд асари ехэ үүрэг дүүргэхэ байна. Республика доторнай тус тустаа 253 болон 169 мянган гектар талмайтай Баргажанай, Байгалай заповеднигүүд оршодог юм. Дүн хамта 1288 мянган гектар талмайтай 31 заказник, тэрэ тоодо республиканска (РСФСР) удха шанартай Алташын, Кабанскын заказнигууд эмхидхэгдэнхэй.

Республикын дэбисхэр дээрэ, илангаяа БАМ-ай оршон тойрондо шэнэ заказнигуудые эмхидхэхэ тухай асуудал табиха шухала. Эдэ бүгэдэ Буряад ороной газар нютагуудай ургамалай болон амитанай аймагуудые сахин хамгаалха, арьбадхаха арга олгохо байна.

Байгал нуурые хамгаалха хэрэгтэ агууехэ Ленин онсо анхаралаа хандуулдаг байһан юм гээд тэмдэглэлтэй. «Байгалай гүрэнэй заповеднигууд тухай» РСФСР-эй Совнаркомой декредтэ В. И. Ленин 1921 оной январиин 31-дэ гараа табяа һэн. Энэ декредээр Ойхон арал, Чивыркуйска булан. Святой Нос гэжэ хахад арал, Синтэй гэжэ элидхэлшэ онсолбо.

Республикын дэбисхэр дээрэхи ой соогуур ариг сэбэрые сахиха хүдэлмэридэ лесхозууд, леспромхозууд, арадай депутадуудай нютагай Советүүд анхаралаа ехээр хандуулжа, шухала хэмжээнүүдые абаха ёнотой.

Байгаалиин, илангаяа Байгал нуурай оршон тойронхи баялигуудые сахин хамгаалха, арьбадхаха хэрэгтэ заповеднигууд, заказнигууд асари ехэ үүрэг дүүргэхэ байна. Республика доторнай тус тустаа 253 болон 169 мянган гектар талмайтай Баргажанай, Байгалай заповеднигүүд оршодог юм. Дүн хамта 1288 мянган гектар талмайтай 31 заказник, тэрэ тоодо республиканска (РСФСР) удха шанартай Алташын, Кабанскын заказнигууд эмхидхэгдэнхэй.

Республикын дэбисхэр дээрэ, илангаяа БАМ-ай оршон тойрондо шэнэ заказнигуудые эмхидхэхэ тухай асуудал табиха шухала. Эдэ бүгэдэ Буряад ороной газар нютагуудай ургамалай болон амитанай аймагуудые сахин хамгаалха, арьбадхаха арга олгохо байна.

Байгал нуурые хамгаалха хэрэгтэ агууехэ Ленин онсо анхаралаа хандуулдаг байһан юм гээд тэмдэглэлтэй. «Байгалай гүрэнэй заповеднигууд тухай» РСФСР-эй Совнаркомой декредтэ В. И. Ленин 1921 оной январиин 31-дэ гараа табяа һэн. Энэ декредээр Ойхон арал, Чивыркуйска булан. Святой Нос гэжэ хахад арал, Синхэ, ороной Эдеэ хоолой программые шиидхэлгэдэ хабаадаха талаар манай ой модоной индустри ехэ арга болоножонуудтай. Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадта тэжээлэй гидролизно дрожжи, республикын колхоз, совхозуудай ниитын мал ажалда хэрэглэгдэхэ хлорофилло-каротинова паста үйлэдбэриилгые эмхидхэхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Сэлэнгын ЦКК-гай хүтэлбэрилэгшэд тус асуудалые хаража үзөөд, проектно-сметна документаци бэлдэгдэ, энэ хэрэгые бодото дээрэнь бэлүүлжэ эхилхэ ёһотой.

Саашань хэлэхэдэ, манай ой модоной предприятинуудай ниитын мал ажалые шэлбүүлгэнэй витаминтай гурилаар хангаха талаар ехэ арга болоножонуудтай. Мүнөө жэлнэй эхилжэ, шэлбүүһэнэй витаминтай гурил үйлэдбэрилхэ түсэб республикын Госплан зөвшөөжө, министерство, модо бэлэдхэдэг, болбосоруулдаг нэгэдэл, предприяти, райисполком бүхэндэ хүргэхэ зэргэтэй.

Байгалай үмэнэхи хүбшэтайга байгаалиин хэшэгүүдээр баян. Тиин Эдеэ хоолой программые шиидхэлгын аша тусһада тэдэнэр хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. Буркоопсоюз, тэрэнэй Коопзверопромхозуудай трест, «Межколхозлес», Агнуурийн-олзоборилгын ажахын управлени болон Ой модоной ажахын министерство хүбшэ тайгын баялигуудые суглуулжа, худалдадаг гээшэ. 1984 ондо тэдэнэр 4577 центнер элдэб үрэ жэмэс, 1397 центнер һарсяаг, 4869 центнер хушын һамар, 1360 центнер тангалай үбһэ, 19 янзын эм домто ургамалнуудые суглуулһан байна. Тэрээнһээ гедна 5600 миллион түхэригэй ангай арһан бэлдэгдэһэн байгаа. Республика дотор иимэ продукци суглуулха арга болоножонууд айхабтар ехэ аад, тон хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэдэг байна.

Нүхэд депутадууд!

Манай орон дотор ой модоной ажахые эмхидхэхэ талаар яһала дүй дүршэл бии болонхой.

Оршон тойронхи байгаалиин, хамгаалха, байгаалиин нөөсэ, нүүдые бодомжотой зүбөөр хэрэглэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Президиумэй комисси 1984 оной октябриин 28-да Украинын ССР-эй ой модоной ажахын предприятинуудта үнгэрэгдэдэг хүдэлмэри тухай асуудал хаража үзөө һэн. Модо бэлэдхэхэ, болбосоруулха үедэ гарадаг үлөөдэһэ ажахын хэрэглэмжэдэ үргэнөөр хэрэглэхэ талаар «Югмебель», «Центромебель» гэжэ бүхсоюзна промышленна нэгэдэлнүүдэй болон үйлэдбэриин «Киевдрев» нэгэдэлэй предприятинуудай коллективуудай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай» тогтоол 1985 оной февраль-иин 18-да бэтелан абтаа. Эдэ документнууд дотор ороной түрүү предприятинуудай хүдэлмэриин дүй дүршэл согологдонхой. Манай республикын модо бэлэдхэлэй болон модо болбосоруулгын, ой модоной ажахын предприятинуудай баһал амжелтатай хүдэлмэриин дүршэлтэй болонхой. Ороной түрүү предприятинуудай, мүн өөһэдынгөө, тэрэшэлэгадаадын оронуудай мэргэжэлтэдэй дүй дүршэлые республикын ой модоной индустриин бүхы ажалшад шудлэжэ, хэрэглэхэ ёһотой болоно.

Республикын ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностьда, ой модоной ажахыда олон хүн хүдэлдэг. Тэрэ тоодо «Забайкаллес» нэгэдэлдэ— 19 мянган хүн, Түлишын промышленностиин министерствэдэ — 1400 хүн, республикын Ой модоной ажахын министерствын системдэ 5200, «Бурятмежколхозлес» нэгэдэлдэ 1160 хүн хүдэлдэг. Ой модоной энэ ехэ бүлэг ажалшад заримдаа хушэр хүндэ эрхэ байдалда, һуурин газарнуудһаа, гэр бүлэ-һөө холо хүдэлхэ зуураа, гүрэн түрэдөө тон ехэ хэрэгтэй хүдэлмэри дүүргэдэг байна. Имагтал тиимэһээ ой модоной хүдэлмэрилэгшэдые медицинын, ажаһуудалай, худалдаа наймаанай болон соёлой талаар хангаха асуудалнууд министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, предприятинуудай, профсоюзай эмхинүүдэй болон арадай депутадуудай нютагай Советүүдэй гүйсэдхэмуудай хүтэлбэрилэгшэдэй гол анхаралда байха эзргэтэй. Социально-соёлой болон ажаһуудалай объектнүүдые бариглада капитальна һомололго хангалтагүйгөөр хэгдэнэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Жэшээлбэл, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй туршада республикын Министерство хүдэлдэг 5200 хүндэ ороидоол 120 байра бариһан байна.

Нүхэд депутадууд!

Буряадай ой модоной индустриин олон мянган хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй XXVII съездэдэ, гитлеровскэ фашизмые бута сохижо түйлагдаһан Агуулехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо бэлдэхэ зуураа, арбан нэгэдэхи түсэбтэ табан жэлэй турэгсэхэхы жэлэй ба бүхы табан жэлэй түсэбүүдые бэлүүлхын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ бэлэ гэжэ эргэжэ байһанаа мэдүүлхыемни зүбшөөгыт.

Буряадай АССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй нэгэдэхи сесси

ОЛОНОЙ ХҮСӨӨР САХИН ХАМГААЛХА ЭЛИДХЭЛ ТУШААА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

...дхэлнүүдые зубшэн хэлэ... түрүүлэн үгэ абаһан ...эй Баргажанай райкомой ...ый секретарь депутат ... Базаров республикын ой ...ной нөөсэ баялигуудые ...гаар хэрэглэхэ хэмжээ... ба тэрэниие хамгаалгые ...лгэха тухай асуудал айхаб...хэ удха шанартай гэжэ ...олгэ. Ой модон хадаа ...й мүнөө үеын, мүн ерээ...ай гол баялиг мүн. ...э тиимэһээ ой модоной ...ы баялигуудые ашаг...хэрэглэлгэ хүн бүхэнэй ...зорилго болоно. Манай ...наанай ой тайга хадаа ...үлэб Байгал далай ша...оршоно. Тиимэһээ Бар...ай ой тайгын модонууд ...ойнгоо бага, ехэ уһа, ...нуудые хамгаалха та...ехэ үүргэ дүүргэнэ.

...й мүрэнүүдые, ой модо...лха, тэдэниие сэбэрлэхэ ...р район доторнай гори...удэлмэри ябуулагдадаг. ...модоной нөөсэ баялигуу...хамгаалгада, тэдэниие ...элмэри ябуулагдадаг. ...ой модоной ажахынууд, ...албариин хүдэлмэрилэг...энэндэ хабаатай хүн ...гамтайгаар хандажа, ...эрэгтэ өөһэдынгөө хуби...оруулха ёһотой.

...модоёо түймэрэй аюул...аршалан хамгаалха тухай ...ал олоной анхаралда саг ...лжэ табигдажа байдаг. ...тиигэбшье, түймэрэй ...тохёолдодог байна. Һүү...30 жэлэй туршада гансал ...жанай райондо 161 түй...болоһон байна. Тиигэжэ ...гектар газарай ой мо... түймэртэ хосороо. Тии... жэл бүри ой модон ...й аюулда ороно. Хэрбээ ...й арбаад жэлэй саада тээ ...модоной туһаар уһа, му...ние хэрэгтэй зүг руунь ...нуулдаг байһан һаа, му...ерэй уһан хэды ехэ ой ...ые гарсалуулна гээшэб. ...ргажан, Шитхан, Үүрэг, ...болон бусад гол горхо...ный уһаан урдандаа нуга ...алангаа уһалдаг байгаа... Харин мүнөө тэдэнэй ор...тойронхи ой модо, һөөг ...зайыень гам хайрагүйгөөр ...ан хүдэһанһаа боло...эдэ мүрэнүүдэй уһан ...гэжэ байна.

...одоной, Баргажанай совхо...ай, Уланай, Хилганын, ...Марксын нэрэмжэтэ кол...удай харьяата газар дээ...оршодог гол мүрэнүүдэй ...нүүдэй нуга, сабшалан ...үүр элһэ, шулуун тара... ургасань доошолоо. Энэ ...эа дээрээ анхарагданагүй. ...шье ехэ удха шанартай. ... асуудалнуудые саашадаа ...өөр хаража үзэхэ шухала. ...йоной ой модоной ажа...нуудай ажал хэрэгые шүүм...ы ёһоор хаража үзэхөөр. ...5 гэхэдэ, нимэ зарим ажа...нуудай хүтэлбэрилэгшэд ...өбэй дүүргэлтын талые ...ржа, ой модоной нөөцөө баяжуулгаа гамнангүй, тэрэнээ про...ленна предприяти болгорхидог. Энэ ушарһаа һа...ралан, манай райондо ...алай зоно байгуулха ту...ханамжа дурадхахаар.

Ой модоной нөөсэ баялигые зүбөөр хэрэглэхэ, энэ хэ...ө бултанаймнай хабаада...гэшэ манай гол уялга бо...ой, — гэжэ нүхэр Базаров ...өгөө түгэсхэлдэ онсолоо.

Ой модоной нөөсэ баялигуудые ашаг тайгаар хэрэг...ө тухай асуудалай Буряад АССР-эй арбан нэгэдэхи ...арлалай Верховно Советэй ...дахи сессинин үзэмжэдэ ...зубөөр табигдаа. Ой мо...ой баялигые хамгаалга му...ө үедэ тон шухала хэрэг ...ено гээшэ. Мухар-Шэбэр ...публика дотороо ой мо...р эгээл хомор районуу...нэгэн болоно.— гэжэ ара... депутадуудай Мухар-Шэ...ай районно Советэй гүй...ломой түрүүлэгшэ депутат ...Е. Вахрунов үгэсэ эхилбэ.— ...эн бүхыдөө 453 мянган гек...газартай һаа, тэрэнэй ороо...доол 150 мянган гектарынь ой модон болоно. Бүхы газараймнай дүрбэнэй нэгэ хубие хахалагдаһан паар ээлнэ.

Районнай ой модоной хөөр ажахытай. Энэ хадаа Мухар-Шэбэрэй оньһожоруулагдамал ба колхоз, совхозууд хоорондын ажахынууд болоно. Тиихэдэ Загарайн районой Шулуутын ой модоной ажахы манай районой харьяата газар дээрэ ажаллана. Жэл бүри дүн хамта 134 мянган кубометр модон хюрөөдэгдэдэг байха юм. Суулгын совхоздо хуули бусаар модо тайраха ушэнууд һүүлэй жэлнүүдтэ үзэгдэнэ. Зарим ажахынуудай гол горхоной хажуугаархи ой модые хэмгүй тайраһанһаа боложо, олохон гол горходой уһан шэргэнэ. Илангаяа, Хүсөөтэ, Хонхоло, Һутай һууринууд соогуур урдадаг гол горхонуудай уһан ехээр хатаа. Гол горхонуудай хатаһан ушарһаа уламжалан, Түгнын уһалуурин түхеэрэлгэдэ уһан бага боложо эхилээ.

Ой модоной баялигые аршалха хүдэлмэри район доторнай хэгдэдэг. Һүүлэй арбаад жэлэй туршада 440 гектар газар дээрэ модод, һөөгүүд һуулгагдаа, 118 гектар нуга сабшалан дээрэ зуруу ой модон таригдаа. Гэбэшье энэ талаар үшөө ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой. Ой модоной нөөсэ баялиг аршалан хамгаалгада колхоз, совхозуудта анхарал багаар хандуулагдана гэжэ тэмдэглэхээр.

1977 ондо болоһон түймэрһөө 3 мянган гектарай ой модон хосорһон байна. Ой модоёо түймэрһөө һэргылэн хамгаалха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулнабди. Түймэр саралгын хүдэлмэрилэгшэдэй, мүн нинтын эдэбхитэдэй оролдолгоор һүүлэй үедэ түймэрэй болохо ушар үсөөрөө.

Районой ажалшадта гэр байра барилгада колхоз, совхозуудай хоорондын ой модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэд ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Гансал үнгэрһэн жэлэй туршада энэ ажахы колхоз, совхозуудай ажалшадта 29 гэр байра барижа үгөө. Тиихэдэ оньһожоруулагдамал ажахын хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө хэрэглэмжэдэ ороодоол 2 гэр бодхоһон байна. Энэ ушар юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, ой модоной баялигые зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэжэ шадаагүйе гэршэлнэ. Энэ талаар шиидхэгдээгүй үшөөшье олон асуудалнууд, тэрэниие шиидхэхэ зорилгонууд табигдана гээшэ.

Удаань Хориин районой Дээдэ-Тайлсын совхозой директор депутат **П. О. Никитин** үгэ хэлэбэ. Хориин районой харьяата газар дээрэ 17256 мянган гектар уһалагдадаг газар. Энэ, бага 127 гол горхон бии гээд тэмдэглээ. Һүүлэй үеын ган гасуурһаа, мүн гол горхоной эрьеын ой мододые хайра гамгүйгөөр унагаһанай гэмээр тэдэнэй 39-ниинь шэргэжэ хатаа. Манай райондо аяар 30-аад онһоо модон бэлдэхэгдэдэг юм. Жэл бүри 8 мянган гектар газарта модон бэлдэхэгдэнэ. Энэ гансашье гол горхоной урасхалда муугаар нүлөөлнэ бэшэ, мүн нуга сабшалангай ногооной ургасада һаад ушаруулна.

— Мүнөө үедэ манай Дээдэ-Тайлсын совхозой ажалшад үнгэрһэн жэлдэ гүрэндэ һу, мяха болон бусад продукци худалдаха түсэбөө бэелүүлжэ шадаа. 1984 — 1985 онуудай малай үбэлжэлгэ хүндэ байдалда үнгэржэ байна. Мал олоор гарзална, һу һаалимнай доошолоо, үбһэ тэжээл дуталдана. Гэбэшье бухы хүсэ...ө үгынгөө түгэсхэлдэ онсолоо.

КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Б. Е. Тугутов** удаань үгэ хэлэхэдээ, мүнөөдэр зүбшэн хэлсэжэ байһан асуудалай айхабтар ехэ удха шанартай, хүн бүхэнэй анхарал татамаар байһание онсолон тэмдэглээ. Загарайн райондо ой модоной баялигта гамтайгаар хандаха тухай асуудал саг үргэлжэ зүбшэгдэдэг гэжэ тэрэ хэлэбэ. Загарай республикын промышленна районуудай нэгэн болоно. Ой модоной ажахынуудшье мандa бии. Тиимэһээ модоной үлөөдэһэ, хибэдэһэ аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ тухай районнойгоо ой модоной ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ үшөө дахин һануулхаар.

Районой арадай депутадуудай сельскэ, сомоной Советүүд, арадай хиналтын комитет энэ асуудал анхаралдаа абанхай, шалгалта, хиналтын хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулна. Арадай хиналшад ой модо сэбэрлэхэ, аршалан хамгаалха хүдэлмэриие саг үргэлжэ шалгажа байдаг. 1984—1985 онуудай туршада арадай хиналтын комитедэй үнгэргэһэн заседаниууд дээрэ энэ асуудал нэгэнтэ бэшэ зүбшэн хэлсэгдээ. Загарайн поселково, Хуушан-Бэрээнэй сельскэ Советүүдэй заседаниууд дээрэ энэ асуудал мүн лэ зүбшэгдэһэн байна. Тиихэдэ районой «Вперед» газетын хуудаһануудта «Хүн ба байгаали» гэһэн ниитэ гаршаг татай материалнууд саг үргэлжэ гарадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зүүн гарһаа: депутадууд — Михайловкын совхозой һаалишан Г. Б. Будаева (Захаамин), Хяагтын совхозой ахалагша хонишон П. П. Самданов, Улаан-Удын түргэн туһаламжын городской больницын врач-кардиолог М. Б. Лазарева, Баунтын районой Джилиндын-Адагай һургуулиин багша К. С. Найканчика.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

— Ой модон — бүгэдын баялиг. Тиимэһээ энэ баялигаа хамгаалха, тэрээндээ гамтайгаар хандаха гээшэ бүгэдын нангин уялга, — гэжэ нүхэр Тугутов үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ.

— «Байгал нуур шадарай газар саг үргэлжэ ой модоор хушаатай байха ёһотой» гэжэ академик А. Б. Жуков хэлэһэн байдаг. Мүнөөдэрэй байдалда энэ ямар удхатайб гэхэдэ, модо бэлэдхэл ябуулһан газартаа модо, һөөг тариха зэргэтэйбди, — гэжэ СССР-эй Науканудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Президиумэй түрүүлэгшэ депутат **М. В. Мохосоев** үгээ эхилбэ.

Сибириин ой модоной нөөсэ баялигуудые ашаг тайгаар хэрэглэхэ асуудалнуудые Буряадай эрдэмтэд шэнжэлэн үзэжэ, тодорхой заабари, зүбшэлнүүдээ модо бэлэдхэгшэдтэ дамжуулжа байдаг юм. Анхан модо урадхуулагдадаг байһан уһа голнуудай, түмэр харгынуудай захаар модоной промышленна нөөсэ тон доодын хэмжээндэ ороо, тиимэһээ оршон байгаалиин баялигуудые арьбадхалга түрүүшын хараада байха ёһотой гэжэ нүхэр Мохосоев зааба.

1981 оной байдалаар Байгал нуурай уһанай үнүруу 1 метр шахуу доошолһон байна. Гэбэшье модо бэлэдхэгшэд эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй һануулгада һайса ахарнагүй. Өөһэдынгөө һанаанда тааруу, налуу газарнуудые шэлэгдэ лэ, имагтал үйлэдбэриингөө түсэб дүүргэлтын хойноһоол оролдоно. Харин энэнь хохирдолто хойшолонтой. «Гол, горхонууд юундэ шэрһэн хаташанаб?» гэһэн асуудалтайгаар республикын ажалшад нэгэнтэ бэшэ эрдэмтэдтэ хандаһан байха юм. Юуб гэхэдэ, һүүлэй үедэ жэжэхэн гол горхонууд арбаад—зуугаадаараа сөөртоо хүрэтэр хаташана бшуу. Шалтагаануудайнь нэгэн гэхэдэ, модо отолхо түрүү арганууд нэбтэрүүлэгдэнэгүй. 1973 ондо СССР-эй академиин Сибириин отделениин дэргэдэхи тусхай институт түрүү иимэ арганууде дурадхаа бэлэй.

Гэхэтэй хамта манай филиалай социально-экономическа шэнжэлгэнүүдэй таһагай баримтануудай ёһоор, модо отололгын газарта, дээдэ ба доодо складуудта, модо болбосоруулгын үедэ ба бусадшье шалтагааная жэл бүри 900 мянган кубометр модон хии һалан хосорно. Ушар нимэһээ модо гүйсэд, һайнаар болбосоруулһанай ашаар бүри ехэ продукци гаргаха гэһэн эрилтэ табигдаха ёһотой. Хюрөөдэмэл материал, панель, фанерэ, зомгоолоор хэгдэдэг хебтагайнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлэгдэхэ эзргэтэй.

Байгалай заповедник, эндэхи хоморой шухаг ургамал ногоо хамгаалгада үгэ хэлэгшэ онсо анхараа. Энэ талаар Байкальск—Эрхүү—Ангарск гэһэн промузелай үйлэдбэриин үлөөдэнэ оршон тойронхи байгаалида хохидол ушаруулна гэжэ тэмдэглээ. Саашадаа эрдэмтэд мелиоративна хүдэлмэриие үргэдхэлгын, поли хамгаалха зуруу тарилгын, Буряадта ботаническа саад байгуулгын ба бусадшье асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хубитаяа оруулха юм.

Сэлэнгын модоной баазын оператор депутат **В. С. Темникова** элидхэл тушаа үгэ хэлэхэдээ, «Забайкаллес» нэгэдэлэй туһаламжаар предприятимнай үйлэдбэридөө ураг-шатай алхамуудые хэһэн байна гэбэ. Һүүлэй арба гаран жэлэй туршада хэгдэнэн һэльбэн шэнэлэгын хүдэлмэриин ашаар модо буулгадаг шэглэлтэй байһанаа мүнөө модо гүйсэд болбосоруулдаг предприяти болотороо ургаа. Продукци үйлэдбэрилгын, худалдалгын хэмжээн дээшэлээ. Эдэнэр түрүүшүүлэй зэргэдэ модо урадхуулгын арга хэрэглэхээ болиһон юм. Тиигэжэ Итанцын, Байгалай лесромхозуудһаа модон автомашинануудаар зөөгдэдэг болоо һэн.

Эндэ мүнөө ПЛХ түхэлэй 6 лини хүдэлгэгдэнэ, модо хюрөөдэлгын үлөөдэһэ болбосоруулхаар 5 түхеэрэлгэ тодхоогдонхой. Иигэжэ һүүлэй үедэ 65 мянган кубометр технологическа зомгоол гаргагдажа, Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадта эльгээгдэ. Модо гүйсэд һайнаар, үлөөдэнэгүйгөөр болбосоруулһанай ашаар жэл бүри 100 мянган кубометр модон алмагдана гээшэ. Энэмнай хадаа экономическа ехэ удха шанартай хэрэг мүн. Модо зүбөөр, ашаг тайгаар хэрэглэнэй түлөө модоной баазын коллектив 1980—1981 онуудта арадай ажахын түйлалтануудай выставкэдэ хабаадалсаха эрхэдэ хүртэнэн, тиигэжэ дипломоор шагнагдаһан байна.

Мүнөө үйлэдбэриие һайжаруулхаар хэмжээнүүд саг үргэлжэ абтаһаар. Бага хүсэтэй 7 кетельнэ нэгэдэхэгдэжэ, дулаа үгэлгэ нэгэ түбтэй болгогдоо. Хүдэлмэриишэдэй һуудал, байдал һайжаруулга онсо анхарагдана. Гурбадахи бүлэ бүхэн шэнэ гэрнүүдтэ нүүжэ ороно, 2 столово, 2 магазин, пионернүүдэй байшан, профилактори баригдаа, Ажалһаа гаража ошолго үсөөрөө. Модошодой хахадынь шахуу залуушуул юм тиимэһээ гэдэниие һуудал байдалаи талаар түбхинүүлгын асуудал тон хурсаар табигдана гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Ажаһуудалай асуудалнуудта анхархадаа, хүдэлмэриишэдые урмашуулжа, үйлэдбэриие нарижуулан һайжаруулха аргатай бологдоно. Ой модоной нөөсэ баялигуудта гамтайгаар хандана, гүйсэд болбосоруулха гэһэн асуудалнуудаар хөөрэлдөө эмхидхэжэ, ойлгуулажэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри модошодой дунда ябуулагдаха ёһотой. Энэл ушарта, хүн зоной һайн ойлгосотой болоходо, эзэн ёһоор модоной баялигта, үүхэй эдэй болбосоруулгада хандажа һурахада, үйлэдбэри ашаг үрэтэй болохонь дамжаг-гүй гэжэ нүхэр Темникова онсолбо.

Республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо **Ф. Г. Бадеева** трибунада гаража үгэ хэлэхэдээ, хүдөө ажахын хүдэлмэриин ябуулагдадаг газарай 30—40 процентые ой модон эзэлдэг гэжэ тэмдэглэбэ. Зуруу модоор хүреэлэгдэһэн полиин 1 гектар талмайһаа 2—4 центнер үлүү ургаса абтадаг байна. Алтайн ба Красноярска хизаарнуудта энэ талаар гүнзэгы шэнжэлгэнүүд хэгдээ юм. Түнхэнэй районой «Сибиряк», Хяагтын районой «Дружба», «Заря» колхозуудта, Сэлэнгын районой Сэлэнгын совхозодо энэ талаар ехэ юумэн хэгдээ. Тиихэдэ Бэшүүрэй районой Дзержинский, Мухар-Шэбэрэй районой «Забайкалец» совхозууд поли шадар зуруу модо һуулгаха түсэбөө бэелүүлэгүй.

1968 онһоо хойшо республике дотор 8115 гектар газарта нимэ зуруу модон таригдаһан, 24,5 гектар газарта урасхал элһэн тогтоогдолон байна. Хэрбээ Сэлэнгын лесомелиоративна станциин ба республикын лесхозуудай зуруу модо тариха талаар хүдэлмэриин технологиие һайса хэрэглэбэлнь, бүри ехэ үрэ бүтэсэтэй байха һэн. Мүн тиихэдэ колхозууд, совхозууд саг соонь модо һуулгаха газараа тодорхойлжо, һүүлдэнь мал адуунандаа гэшхүүлдэггүй һаань, һайн бэлэй. Таригдаһан зуруу модо һайса ургуулхын, хосороохогүйн тула оролдолго гаргагдаха ёһотой.

Мүнөө үедэ газарай хүрьһэнэн һалхинда үлеэлгэжэ, угаалгажа муудахагүйн тула комплексно хэмжээнүүдэй түсэб табигдажа дүүргэгдэнхэй. Вэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Хурамхаанай районуудта ажахын аша түлэдэ модо тариха худэлмэридэ горитой анхарал хандуулагдаагүй байһаар зандаа. Гадна полевой станууудта, хони малай баира шадар, нуур сөөрэмүүдэй захаар модо тарилга хараада аотаха ёһотой гэжэ нүхэр Бадеева үгэ соогоо онсолон тэмдэглээ.

Прибайкалийн мехлесхозой директор **А. Д. Голоушин** үгэ хэлэхэдээ, ой модоной баялигуудые яажа хамгаалха, эна хэрэгтэ эрдэм наукын түйлалтануудые болон эрдэмтэдэй дурадхалнуудые үргэнөөр хэрэглэхэ тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэхэ зуураа зарим тэды шухала һанамжа дурадхалнуудые оруулһан байна.

Ой модон, юрэнхыдөө, агаараи болон уһанаи химическэ бүридэлые һайжаруулдаг, хүрьһэнэн һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда нуража муудалгаһаа хамгаалдаг байгаалиин бата бэхи түшэг гэжэ бултанда мэдэжэ. Ушар тиимэһээ Прибайкалийн лесхозой коллектив ой модоной баялигуудые ашаг-тайгаар хэрэглэхэн, паннаар хамгаалхын түлөө нилээд олон хэмжээ ябуулганнуудые бэелүүлдэг байна. Жэшээлхэдэ, жэл бүри 200 гектар талмайда залуу модонууд һуулгагдана, тэрэшэлэн урид модо тариһан 340 гектар талмай дээрэ жэл бүри харуулһалалгын, хүрьһыень һайжаруулгын худэлмэри хэгдэнэ. Тиихэдэ жэл бүри ойн харуулшадай хамтын суглаае үнгэргэжэ, шухала зорилгонуудаа тодорхойлдог, дутуу дунданууда яажа усадхаха тухай хөөрэлдэнэ. 1984 ондо зарим организацинууд болон предприятинуудай модо отолһон участогуудые шалгажа үзөөд, дутагдалнуудаа усадхаха тушаа хэмжээнүүдые абаһан байна.

Итанцын, Еловско леспромхозуудай модо бэлэдхэлгын, пунктнуудай худэлмэришэдые һөөргэнь эльгээжэ, анхан худэлһэн участок дээрэхи бухы модо отолхыень дурадхаад, тэдэ участогуудыень сэбэрлэхэ талаар худэлмэри абуулхыень уялгалаа.

Ой модые түймэрһөө хамгаалха талаар нилээд худэлмэри ябуулагдана гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Ой модые хамгаалха тухай асуудалаар газетэдэ статьянуудые бэшэдэг, нютагай радиогоор үгэ хэлэдэг, шалгалтын рейднүүдые үнгэргэдэг болонхой. Гэхэтэй хамта хүн зоной жэмэс, һамар суглуулдаг гэхэ гү, али олоороо ябадаг газарта тэдэнэй байрлаха талмайхануудые бэлдэжэ, гал түлихэ түлеэ асардаг, бог шорой хаяха нүхэ малтадаг, эдеэ хоол табиха ба бариха столнуудые түхеэрдэг байна. Эдэ хэмжэнүүд ой модые түймэрһөө хамгаалха хэрэгтэ горитойгоор нүлөөлөө. Тиигэжэ гурбан жэлэй турша соо ойн түймэр үзэгдөөгүй.

Гэхэтэй хамта, дутагдалнуудшье бии. Гол түлэб транспорт, модо ашаха оньһон түхеэрэлгэнүүд дуталдана.

Хадэхэн жэлэй саада тээ Байгалай эрьедэ 1 мянган метрһээ дүтэ газарта ургадаг модо отолхогүй гэжэ зааг-дэһан байгаа. Тиимэһээ мүнөө дээрээ мянган метр зайнаа саашанхи ойн модон нилээд отологдоно гэжэ үгэ хэлэгшэ зааба.

Ойн баялигые гамтайгаар ашаглахын тула үшөө шанга хэмжээнүүдые абаха шухала гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ.

«Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директор депутат **Л. Д. Шопхоев** үгэ хэлэбэ, Агинскэй Цэ-гай болон СССР-эй Министрүүдэй Советэй Байгалай оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха тухай мэдэжэ тогтоолнууд манай республика дотор модо бэлэдхэлгын худэлмэриие гуримшуулһан байна гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ. Республикымнаа модо бэлэдхэлгын предприятинууд олон миллион кубическа метр модо болбосоруулжа, олон миллион түхэригэй продукци гүрэндэ тушаана.

Гэхэтэй хамта һүүлэй жэлнүүдтэ модоной шанар муудаа гэхэ гү, али барилгын материал болодог модоной процентынь доошолоо. Хэрбээ 1971 ондо бэлэдхэгдэһэн модоной 85 процентынь барилгын материал болодог байгаа һаа, мүнөө бухы модоной 70 процентынь ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэ.

Тиихэдэ модо болбосоруулхадаа үлөөдэнэгүй технологи хэрэглэхэ гээшэ шухала асуудал мүн болоно. Мүнөө дээрээ Сэлэнгын модоной баазада, Онохойн модоной комбинадта үлөөдэнэгүй технологи нэбтэрүүлэгдэжэ, асарагданан модоной үлөөдэнэн ба голодоһон зүйлнүүдһээ арадай ажахыда хэрэгтэй барилгын материалнууд бүтэн гаргагдадаг болонхой. Мүн тэрэшэлэн Хандагатайн болон Клюевскэ леспромхозуудта үлөөдэнэгүй технологи нэбтэрүүлхэ хэрэг дүүргэгдэжэ байна.

Байгша оной хөөр һарын түсэбые Хандагатайн, Хориин, Шулуутайн, Муйска леспромхозууд, Онохойн модоной комбинат, Байгалай модоной баазын болон бусад хэдэн предприятинуудай дүүргэгүй байһан ушар шалтагаанние дурдаба.

РСФСР-эй ой модоной ажахын министрэй орлогшо **Р. В. Бобров** сесси дээрэ үгэ хэлэхдээ, республикын ой модоной ажахын саашанхи хүгжэлтын асуудалнууд дээрэ тогтоо.

Удаань КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

СОВЕТ МЭРГЭЖЭЛТЭДТЭ ШАГНАЛНУУД БАРЮУЛАГДАБА

ПХЕНЬЯН. Совет-корейин экономическа харилсаанай томо ехэ барилгануудай нэгэн болохо Пукчанска алюминиин заводой барилгада хабаадаһан бүлэг совет мэргэжэлтэдтэ КНДР-эй орден, медальнууд барюулагдаба.

ТПК-гай ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КНДР-эй вице-президент Пак Сен Чер республикынгаа хүтэлбэриин үмэнэһөө үндэр дээдын правительственна шагналнуудые барюулхадаа, КНДР-эй үнгэтэ металлургиин туг. шан болохо энэ предприятиис барилгада совет инженернүүд болон технигүүдэй ехэ хубитаяа оруулһые онсолон тэмдэглээ. Советскэ Союзай туһаламжа республикын экономико хүгжеолгэдэ шухала удха шанартай байна гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. СССР болон бусад социалис оронуудтай экономическа харилсаагаа саашадаашье гүнзэгырүүлэн хүгжеохын түлөө КНДР тэмсэлэг юм гэжэ Пак Сен Чер хэлэбэ.

ЮНКТАД-ай СЕССИ НЭЭГДЭБЭ

ЖЕНЕВЭ. Худалдаа наймаанай ба хүгжэлтын талаар советэй (ЮНКТАД) 30-дахи сессин эндэ нээгдэбэ. Дэлхэйн хүгжэжэ байгаа, социалис болон капиталис 120 гаран ороной делегацинууд тэрээндэ хабаадана.

Худалдаа наймаар адли тэгшэ, эрхэтэйгээр хүгжөөлтын, энэ хэрэгые гуримшуулан һайжаруулгын, суднаар ашаа зөөлгын, технологи дамжуулгын шухалын шухала асуудалнууд сессинин зүблэхэ зүйлдэ табигдана. ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXXVIII сессинин тогтоолнуудай үндэһөөр бэелүүлэгдэжэ байһан Ногоон хушуун, Вануата, Уганда аралнуудта экономическа туһаламжа үзүүлхэ талаар ЮНКТАД-ай ажал ябуулга тухай асуудал тусхай зүйл болгогдожо, зүбшэн хэлсэгдэхэ байна.

Социалис болон хүгжэжэ байгаа оронууд дэлхэй дээрэхи худалдаа наймаанда экономическа, мүн политическэ удхатайгаар хашалта харшалалта гаргалгые усадхан зайсуулхын түлөө, уласхоорондын экономическа харилсаануудта үндэһэ баримтатай гол ёһонуудые нарилаар сахихын түлөө заатагүй тэмсэдэг байна. Гэбэшье капиталис гүрэнүүд эдэ хуулита эрилтэнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ һаад тойбо ушаруулдаг байха юм.

КИПР-эй АСУУДАЛЫЕ ГУРИМШУУЛАН ШИИДХЭХЭ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой Аюулгүйн Советэй зохилдуулан, Кипрэй асуудалые гуримшуулан шиидхэхэ шухала гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр дахинаа мэдүүлбэ гэжэ тэрэнэй ООН-ой гэшүүн-гүрэнүүдэй представительствануудта эльгээһэн бичиг дотор хэлэгдэнэ. Кипрые бэеэ дааһан бандалтан, ниитэ нэгэн бүлэглэлнүүдтэ хабаададагүй гүрэн байгаа зорилготойгоор энэ асуудалые шиидхэхыень Аюулгүйн Совет ООН-ой Генеральна секретарьта даалгаһан байгаа.

КПВ-гэй ЦК-гай ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРИИН ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

ХОШИМИН. Республикынгаа эдэлшэ хүсэнэй баазые саг үргэлжэ бэхижүүлхэ гээшэ Вьетнамай социалис шэнэ индустриие хүгжеолгын гол шэглэл болоно гэжэ КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Ле Зуан тэмдэглээ. Советскэ Союзай техническэ туһаламжаар республикын урда хубидахи Донгнай провинцида Чиланай гидроэлектростанциие баригшадтай уулзалга дээрэ тэрэ үгэ хэлэбэ.

Вьетнамай гурбадахи түсэбтэ табан жэлдэ Хара мүрэн дээрэхи «Хоабинь» гэжэ гидроэнергетическэ комплекс, Чиланай ГЭС-ые барижа дүүргэхээр хараалагдана. «Хоабинь» хадаа Зүүн-Урда Азида эгээл томо ехэ комплекс болохо юм. Эдэ бүгэдэ советвьетнам хаан барисаанай бадлэлээ. Удаадахи түсэбтэ табан жэлдэ Хара мүрэн дээрэхи «Хоабинь» гэжэ гидроэнергетическэ комплекс, Чиланай ГЭС-ые барижа дүүргэхээр хараалагдана. «Хоабинь» хадаа Зүүн-Урда Азида эгээл томо ехэ комплекс болохо юм. Эдэ бүгэдэ советвьетнам хаан барисаанай барилгануудай болоно.

Экономическа Харилсан туһалалсалгын Советэй программын үндэһөөр Советскэ Союзтай, социалис хаан нэгэлэлтэ оронуудтай Вьетнамай харилсаа холбоо тогтоһоной ашаар социалис байгуулалтын орёо шухала зорилгонууд шиидхэгдэнэ.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ҺАРЫЕ УГТУУЛАН

ГАВАНА. «Алмалта арьбалалтын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ Плая-Хирондол амжалта туйлаһан мэтээр илажа гарахабди» — гэһэн үрэ лозунг доро апрелиин 19-дэ Плая-Хирондо туйлагдаһан илалтада зорюулагдаһан үзэл сурталай заншалта пара үнгэрхэ байна. 1961 оной энэ үдэр эсэргүүсэлтын армиг, арадай милициин отрядууд Кубын газар дайда дээрэ буухые һэдэһэн американ империализмын хүлһэншэдэй банданнуудые далай руу шэнгээгээ һэн.

Энэ һара апрелиин 1-һээ 30 болотор үргэлжэлхэ юм. Нинтын олон тоото хэмжээ ябуулганнуд тэрэнэй программада оруулагданхай. Үйлдэбэрсэ үргэдхэхэ, социалис Эхэ ороныгоо өөрынгөө хамгаалха хүсые бэхижүүлхэ, Кубын Компартиин гурбадахи съездые нэрэтэй солотойгоор уттаха талаар тэдэнэй абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэлгэдэ ажалшадые элсүүлэн хабаадуулха гээшэ эдэ хэмжээ ябуулганнуудай гол зорилго болоно.

БАРИМТАТА КИНОЭПОПЕЙ ГДР-эй ТЕЛЕЭКРАНУУД ДЭЭРЭ

БЕРЛИН. «Стратегия Победы» гэжэ 15 серитэй совет фильмые ГДР-эй телевидени харуулжа эхилбэ. Гитлеровскэ фашизмые илаһаар, немец арадые сүлөөлһөөр 40 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ бэлэдхэлэй үндэһөөр баримтата киноэпопей харуулагдана.

КПСС-эй хүтэлбэри доро совет арад фашис эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүүсэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда бодожо, түүхэтэ удха шанартай илалта туйлаһан тухайнь тэрээндэ оруулагдаһан баримтата кадрнууд телевизор харагшадта хөөрэхэ байна гэжэ түбэй хэблэл тэмдэглэнэ. Баатарлаг габьяата Брестын хэрэм, Москва шадар болоһон байлдаануд, Сталинградай түлөө тулалдаануд Курска дүхэриг тэ болоһон байлдаан тухай, совет хото городуудые, һуурин тосхонуудые гитлеровскэ сэрэгшэдэй эзэрлиг дошхоноор һандаргаһан тухай кадрнууд түүхэтэ бодото байдалые үнэн зүбөөр, шэнэ хүсэтэйгөөр харуулха байна. Фашизмые бута сохижо, арадуудта эрхэ сүлөө олгоһон Советскэ Союз антигитлеровскэ коалициин бусад гүрэнүүдтэй хамта дэлхэйн хоёрдохи дайнай бухы бэрхэшээл түбэгүүдые бэе дээрээ даажа гараһан байгаа гэжэ газетэнүүд тэмдэглэнэ.

ХОТО ХҮДӨӨГЭЙ ҺОНИН

ХҮШӨӨГЭЙ ЖАСАДА

Оёдолой үйлэдбэрийн «Туяна» нэгэдэлэй Бэшүүрэй филиалай коллектив туршалгын цехэй хүдэлмэрилэгшэдэй гаргаһан үүсхэлые халуунаар дэмжэжэ, субботник үнгэргэһэн байна. Эндэ хүдэлжэ олоһон 2121 түхэриг мүнгэеэ тэдэнэр ороноймнай нинслэл Москва хотын Поклонно хада дээрэ бодхоогдожо байһан маша томо дурасхаалта хүшөө барилгын жасада дамжуулаа.

М. М. Утенковагай, И. К. Старожиловагай хутэлбэрилдэг бригадануд, субботниг-то илангаяа эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байна.

Н. МИТЫПОВА.

«ЛВРЗ-ФИЛЬМ» ХАРУУЛНА

Ороноймнай түмэр замай транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй кинофильмнүүдые буулгаха дуратайшуулай Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан бүтээлнүүдэй түгэсхэлэй харалга Ярославль хотодо үнгэргэгдэбэ. Тэндэ локомотивваген заһабарилгын заводой «ЛВРЗ-фильм» гэжэ арадай студиие тэрэнэй хутэлбэрилэгшэ, режиссер Г. Е. Токмаков, киностудиин гэшүүн, слесарь В. Белоусов гэгшэд түлөөлөө. Тэдэнэр Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан заводой ветерануудай ажал хэрэгүүд тухай «Илалтын үдэр», ажалай журам тухай хөөрэнэн «Санта Лучия», гэһэн кинофильмнүүдые харуулаа. «ЛВРЗ-фильмын» эдэ хоёр бүтээл жюридэ һайшаагдажа, дипломуудта хүртэһэн байна.

Энэ хадаа ЛВРЗ-гэй кино буулгаха дуратайшуулай арадай студиин эллжээтэ амжалта болоно. Амжалтадань студиие байгуулагша Г. Е. Токмаковой гэбэя ехэ. Байгуулагдаһаар 25 жэлэй туршада тус студида зуу гаран кинофильм гэхэ гу, али заводой түүхэ тухай 100 мянга гаран метр пленко буулгагдаа. Кино буулгаха дуратайшуулай кинофильмнүүдые заводойхид хараха дуратай юм.

Мүнөө тус студида 40 хүн хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэрэй «Манай паровоз урагшаа дабшана», «Хэтэ мүнхын жагсаалда» гэһэн фильмүүдыень заводой байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдана.

П. БУРМАКИН.

Улаан-Үдэ хото.

НЭРЭЕЭ АЖАЛААРАА БАТАДХАНА

Севастополь хотын «Югрыбхолодфлот» нэгэдэлдэ Буряадай АССР-эй ниислэл хотын нэрэмжэтэ «Улаан-Үдэ» гэжэ рефрижератор, «Бабушкин» гэжэ теплоход бии юм. Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан ажалай вахтада эдэ суднануудай коллективүүд һайн үрэ дүнгүүдые түйлана.

«Улаан-Үдэ» рефрижераторай морягууд эдэ үдэрнүүдтэ «Габшагай ажалай үдэрые эб найрамдалай жасада» гэһэн уряа доро хүдэлнэ. Матрос В. Ромашкинай толгойлһон халаан илангаяа шалгарна. Тэдэнэр халаанайнгаа туршада 186 тонно продукци ашаалһан байна.

С. ПАШУТИН.

МОСКВАГАЙ ВЫСТАВКЭДЭ

«Бидэ амгалан байдал асараабди, бидэ амгалан байдалаа аршалан хамгаалхабди» гэһэн гаршаг Агуу Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уран һайханай выставкэ ниислэл Москвагай Түбэй выставкын зал соо эдэ үдэрнүүдтэ нээгдэбэ. Манай ороной элдэб хизаар, нютагуудай уран бэлигтэнэй хүдэлмэринүүдэй дунда республикымнайшье зураашадай бүтээлнүүд бии.

РСФСР-эй габьяата уран зурааша, Советскэ Союзай Герой Г. Н. Москалевой гурбан томо зурагууд — «Үүрэй сайлга», «Улаан нюураараа», «Сүмэрэн ороло» — выставкэ дээрэ харуулагдажа, олоной анхарал татана. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ гайхамшагта баатаршалга харуулһан нютагаймнай хүбүүн Георгий Николаевич Москалев эдэ зурагуудаа бодото үйлэ хэрэгүүдтэ үндэһэлэн бүтээгээ юм.

Тиихэдэ энэл выставкэдэ залуу уран зурааша Бальжинима Базаровай «Хахасалга» гэһэн бүтээл сэрэгэй темээр найруулагдаһан зүжэгүүдтэ Вадим Бройкын хэһэн эскизууд харуулагдана.

Манай корр.

КОНФЕРЕНЦИ ЭХИЛБЭ

Агуу Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Залуу эрдэмтэд — Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй хүдөө ажахыда» гэһэн нэрэтэй зонын научно-практическа конференци Буряадай хүдөө ажахын институдай уншалгын залнууд соо хүдэлмэриеэ эхилбэ.

Түрүүшын үдэрэй пленарна заседани дээрэ Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмэй талаар проректор С. Н. Балдаев, ВЛКСМ-эй обкомой таһагые даагша В. И. Тугаринов, Буряадай хүдөө ажахын институдай багша Г. Г. Банчиков гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, залуу эрдэмтэдтэ амжалта хүсэһэн байна.

Ороноймнай олон тоото хото городуудай дээдэ һургуули эрдэм шэнжэлэгын элхинүүдые түлөөлһэн 110 гаран залуу эрдэмтэд секциүүдтэ хубааржа, гурбан үдэрэй туршада тоосохо юм.

Буряадай хүдөө ажахын институдта зонын научно-практическа конференци түрүүшынхээ үнгэргэгдэнэ. Үргэн дэлгэрэлтэй энэ хэмжээ ябуулга студентнэр болон багшанарта эрдэмэй ёһотой һайндэр болоно гээшэ.

С. АЮШЕЕВ.

ШЭДИТЭНТЭЙ УУЛЗАБА

Республикын хэблэлэй байшангай конференц-зал соо Буряадай АССР-эй габьяата артист, иллюзионист Владимир Цыренжапов журналистнуудтай уулзаба. Москвагай циркын искусствын һургуулида һурахадаа, Дмитрий Лонгын бэлиг шадабаритай танилсаһан тухайгаа хөөрэжэ, тэрэ сугларагшадые һонирхуулба.

Үнгэрһэн зуун жэлэй һүүл багаар Дүтын-Зүүн зүгэй, Ази, Европын ороннуудаар таагдашагүй эди шэдитэй гэжэ суурхаһан Дмитрий Лонгын хэдэ хэдэн мэдээжэ болоһон трюгүүдэй нюусые тэрэ тайлбарилан хөөрөө. Владимир Цыренжапов журналистнуудай асуудалнуудта харюусаа, өөрынгөө бэлдэһэн номернуудые харуулаа.

Б. НАМДАКОВ.

«Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө бүхэсоюзна мүрысөөн

АМЖАЛТА ДОБТОЛГОҺОО ЭХИТЭЙ

«Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө боксоор бүхэсоюзна мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр ринг дээрэ улам шанга тэмсэл боложо, сугларагшадые урмашуулһан байгаа. Спортын мастернууд бүхы арга дүрэеэ, мэргэжэл шадабаряа харуулжа, залуушуулһаа шанга шалгалта абаһан байха юм. Гэбэшье залуу боксёрнууд олохон ушарта мүхөөгөө үгэнгүй, шалгалта һайнаар баряа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Үнэхөөрөөшье, бүхэроссин ба бүхэсоюзна мурысөөнүүдтэ хабаадахадаа, бэлигтэй залуу спортсменүүд мэргэжэл шадабаряа эрид дээшэлүүлжэ, гансал һанал бодолоороо, хүсэл эрмэлзэлээрээ бэшэ, харин бүхы бэе махабадаараа хатуужадаг гээшэ. Тиигэжэ иимэ ехэ мурысөөнүүд арга дүрэеэ дээшэлүүлгын, хүсэл эрмэлзэлэй, хатуужалай ёһотойл һургуули болодог байна.

Эгээл иимэһээ манай заншалта мүрысөөндэ хабаадахаяа ерэһэн хэдэн командануудай тренернүүд бэлигтэй бэрхэ залуу боксёрнуудые олоор асаржа, туршан шалгаха гэһэниинь гайхалтайшье бэшэ.

Энэ, үдэр ринг дээрэ гараһан лэ хүн илалта түйлахые эрмэлзэжэ, түрүүшын секундаһаа эдэбхитэйгээр добтолһон байгаа. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Ушарьнь гэбэл, эрэмтэйгээр, эдэбхитэйгээр добтолгын амжалта шэрээдэг байһаниинь хэндэшье мэдээжэ.

Үдэрэй тулалдааануудта табан шэгнүүрэй 30 гаран боксёр рингдэ гаража, хаба шадалаа үзэлсэһэн, мэргэжэл шадабаряа туршаһан байха юм. 54 килограммай шэгнүүртэ манай республикын түлөөлэгшэд спортын мастерта кандидат Жаргал Норбоев, спортын мастер Бата Бадмаев гэгшэд тус тустаа Тапсухаджиевые (Грозный), Малигиниие (Шелеховэ) шүүжэ, урагшаа дабшаба. Манай дүршэл ехэтэй бэрхэ боксёрнуудай нэгэн—спортын мастер Амгалан Бадмаевай дүү—спортын мастер Бата Бадмаев Улаан-Удын боксдо дуратайшуулда ехэ танил бэшэ юм. Ленинградай физкультурын институт дүүргэжэ ерэһэн Бата нютагайхидайнгаа этигэл найдалые харюулхынтула гоё һайнаар, бодомжотойгоор наадажа, илалта түйлаа.

Удаадахи шэгнүүртэ спортын мастернууд А. Фаррахов (Оренбург), Д. Цыренов (Улаан-Үдэ), нэгэдэхи разрядтай Д. Амарбаясхалан (МҺР) гэгшэд шангай һууринуудта гараха хараа түсэбтэй. Буряадай хүдөө ажахын институдай механизациин факультет дүүргээд, Загарайн районой ажахыда инженер-механигаар хүдэлжэ байһан Данзан Цыренов энэ заншалта мурысөөндэ оло дахин хабаадаһан намтартай. Зүгөөр нэгэтэшье илалта түйлаагүй юм. Харин мүнөө Данзан урдаа ехэ зорилго табинхай. Эгээл тиимэһээ тэрэ Ангарскын спортын мастерта кандидат Александр Митькинтэй уулзахадаа, нүгөөдынгөө дутуу дунданууд шадамараар хэрэглэжэ, онобшотой шанга сохилтонуудаар хоёрдохи раунддаа илалта түйлаба. Урда үдэрынь Александр манай бэлигтэй бэрхэ, ехэ ерээдүйтэй залуу боксёрнуудай нэгэн болохо Андрей Гыргеновые шүүжэ гараа һэн. Хахад финалда Д. Цыренов А. Фарраховтай уулзаха.

Манай командаһаа спортын мастерта кандидат И. Назаров, спортын мастернууд Б. Буянтуев, Б. Батуев гэгшэд урдынхидал мэтэ һайнаар мурысөжэ, урагшаа дабшаһан байгаа. Монголой командаһаа спортын мастер Гантулга, Казахай ССР-һээ е мастерта кандидат Х. Файзулин, Шэтэһээ В. Дранников, Эрхүүһээ Г. Осипов болон бусад хахад финалай мурысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ. Х. Файзулин тухай тогтожо хэлэлтэй. Тэрэ 18 хүрэжэ ябаашье һаа, залуушуулай дундаһаа Казахай ССР-эй хөөр дахин чемпион болонхой. Залуу боксёр өөрын онсо арга дүрэтэй, бар хүсэтэй байһаараа шалгарна.

Энэ үдэшэлэн эгээл хүнгэн шэгнүүрэй боксёрнууд түрүүлэн рингдэ гараба. Эндэ Монголой «Хөдөлмөр» бүлгэмэй командын гэшүүн, спортын мастер Д. Баярсайхан заабол шангай һуури эзэлхэ гэһэн хараа түсэбтэйгөөр манай республикын ниислэл хотодо хоёрдохёо ерэһэнээ нюунагүй. Тэрэ һэримжэтэй хёрхо, шандааһа шангатай байһанаа харуулжа, Омскын түлөөлэгшэ А. Мухажановые диилээ.

Удаадахи шэгнүүртэ олон бэрхэ боксёрнууд сугларанхай. Спортын мастер Ю. Мангатаев А. Черныхые (Шэтэ) яаха аргагүй булюугаар шүүжэ гараба. Тиигэжэ тэрэ Монголой спортын мастер Мунхжаргалтай уулзаха болоо. Түрүүшын хоёр үдэр Монголой боксёрто хүшэр хүндэ шалгалтын тудаашье һаань, амжалтатайгаар дабажа гараһан байха юм. Тэрэ манай республикын спортын мастернууд А. Бадмаев А. Асадулин хоёрые удаа дараалан илажа, сугларагшадай магтаал һайшаалта хүртэбэ. Манай залуу боксёрнууд Б. Дариев, О. Пятков гэгшэд уулзалгануудтаа шүүжэ, урагшаа дабшаһан байна.

Хүнгэншэг шэгнүүртэ спортын мастернууд П. Богданов (Шэтэ), В. Кунц (Эрхүү) хоёрой уулзалгые арһан бээлэйн спортдо дуратайшуул һонирхолтойгоор хүлеэһэн байгаа. Тэнсүү шанга тэмсэлдэ В. Кунц шүүжэ гараһан байха юм. Усть-Илимск хотодо дунда һургуули дүүргээд, Буряадай багшанарай институдта һураха ороһон нэгэдэхи разрядтай боксёр Николай Полоцкий тухай онсолон тэмдэглэхэ хүсэлэнтэйбди. Сахалинай мореходно училищиин һурагша Андрей Макаровтай тулалдахадаа, Николай хоёрдохи, гурбадахи раунднуудта нүгөөдэз нокдаунда оруулжа, яаха аргагүй булюугаар шүүжэ гараз. Ташарайгүй үндэр бэетэйшье һаа, Н. Полоцкий хоёр гарһаа онобшотой шанга сохилтотои, ринг дээрэ боложо байһан бүхы юумэ һайнаар ойлгодог, яһала һайн арга дүрэтэй байһанаа харуулба. Нёдондо жэл «Байгал» журналай шанда хүртэһэн Сокто Цыреновые тэрэ түрүүшын үдэр шүүбэ гэжэ уншагшадтаа мэдээсээ һэмди. Саашадаа зүб мүрөөр һорилго бэлэдхэл хэбэл, Николай ехэ ерээдүйтэй боксёр.

Үнэрһэн жэлдэ илалта түйлаһан үшөө нэгэ боксёр — спортын мастер А. Котельников (Шэтэ) спортын мастер Б. Бекеновтэ (Омск) булигдажа, зал соо хараашын һуури эзэлхэ баатай болобо.

Киргизэй ССР-һээ Б. Дуйшеев, Кемеровэһээ С. Мирошкин, Оренбурһаа И. Сивко болон бусад бүхы арга хабаяа харуулжа, илалта түйлаа.

Мүнөөдэр түгэсхэлэй мурысөөн, үдэрэй 12 сагта эхилхэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.
Б. ЦЫРЕМПИЛОВ,
манай тусхай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тулалдаанай үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

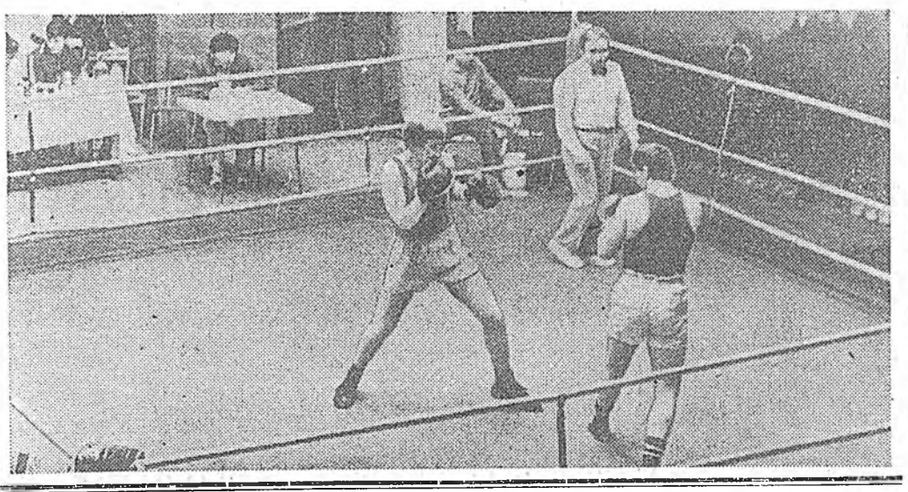

ХААНА, ХЭЗЭЭ ЮУН БОЛОХОБ?

Социалис Джалай Герой Б. А. Полторацкиин шанда хүртэхын түлөө дзю-дэ барилдаагаар эдиршүүлэй мурысөөн үдэрэй 11 часаа эхилхэнь. Мурысөөндэ Красноярск, Братск, Ангарск, Черемхово, Хабаровск, Краснокаменск, Улаан-Удэ хотонуудай спортсменүүд хабаадалсана. Мурысөөн «Труд» бүлгэмэй спортын байшан соо үнгэргэгдэнэ.

«Трудовые резервы» бүлгэмэй болон Сэлэнгын районой хүнгэн атледүүдэй дунда «Тохой—Гусиноозерск» гэһэн һонирхолтой урилдаан мүнөөдэр үргэлжэлүүлэгдэхэ.

Аяншалга болон экскурсиин Улаан-Удын бюрогой хүдэлмэрилэгшэд һурагшадай хабарай амаралтын үдэрнүүдтэ һонирхолтой аяншалга эмхидхэбэ. Мүнөөдэр Улаан-Удэ—Петровск-Забайкальск гэһэн маршрудай электропоездсор хотын һургуулинуудай 600-гаад һурагшад түрүүшын энэ аян замда мордобо. Мүн Ангарск, Братск, Северобайкальск, Петровск-Забайкальск хотонуудһаа бүлэг хүдэлмэрилэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Удэ ерэнхэй, Гадиа Эрхүү, Новосибирск, Абакан, Шушенское, Красноярск хотонууд хүрэтэр аяншалгын поездоор 400-гаад һурагшад холын замда эльгээгдэбэ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

Мартын 24-һөө 30 болотор

ВОСКРЕСЕНИ, 24

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40 — «Зарядкада зогсогты». 9.55 — «Будильник». 10.50—«Спортлотогой» 12-дохи тираж. 11.00 — «Советскэ Союзда алба хэнэб!» 12.00 — «Элүүр энхэ байлга». 12.45 — «Үглөөнэй почто». Хүгжэмтэ дамжуулга. 13.15 — Совет газар дээрэ болоһон уулзалгануд. 13.30— «Хүдөөгэйхидэйажал хэрэгүүд». 14.30 — «Хүгжэмтэ киоск». 15.00 — **Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо.** Омскын гүрэнэй драмтеатрай «Нашествие» гэжэ фильм-спектакль. 16.45 — Концерт. 17.45 — Үхибүүдтэ. «Рыжий, честный, влюбленный» гэжэ уран һайханай фильм. 1 сери. 19.00 — Уласхоорондын панорама. 19.45 — «Рыжий, честный, влюбленный». 2 сери. 21.00— «Аяншалагшадай клуб». 22.00 — «Время». 22.35 — Футбол. «Металлист» — «Торпедо» (Москва). 24.05 — Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Зарядкада зогсогты». 9.15 — «Зураг бүхэндэнь — наран». 9.30 — «Театрта—шэнэ зүжэг». Одессэһээ дамжуулга. 10.00 — Ритмическэ гимнастика. 10.30 — «Ород хэлэн». 11.00 —Түбэй телевидени болон Бүхэсоюзна радиогой симфоническа Ехэ оркестрэй концерт. 12.00—«Онтохондо айлшаар». «Принцесса на горошине». 13.55 — **Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо.** «Великая Отечественная». Киноэпопей. 11-дэхи фильм. «Агаарта болоһон дайн». 14.45 — «Таанад энээниие шадахат». 15.35 — «Легенда о старом маяке». Мультфильм. 15.55 — Минскын гүрэнэй циркын концертно-эстрадна оркестр наадаха. 16.25 — Манай корреспондентнүүд хөөрэнэ. 16.55 — «Ан амитадай аймагта». 17.55 — Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «һолонго» гэжэ улас-хоорондын VI фестиваль. «Искры костра» (НРБ). 18.25— «Городто бобрнууд хэрэгтэй аал?» Баримтата фильм. 18.50— **Гайхамшагта совет композиторнууд — Ленинскэ шангай лауреадууд. Д. Шостакович. Арбан нэгэдэхи симфони.** 19.45— Волейбол. Эрэшүүл. «Динамо» (Московско область). —ЦСКА. Ленинградһаа дамжуулга. 20.15 — «Совет сэрэгшэ». Киножурнал. 20.25 — «Эб найрамдал ба залуушуул». 21.00 —«Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15 — «Хүгжэмэй мартагдашагүй үдэшэнүүд». Болгариһаа дамжуулга. 22.00 —«Время». 22.35 — Уран һайханай богони фильмүүд. 23.35 — «Наедине со словом». СССР-эй арадай артист И. Ильинский совет авторнуудай зохёолнуудые уншаха. Фильм-концерт. 24.15 — Бүмбэгэтэй хоккейгээр СССР-эй кубок. Финал. Мурманскһаа дамжуулга. (01.00 хүрэтэр).

ПОНЕДЕЛЬНИК, 25.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 16.50—«Гость из будущего» — үхибүүдтэ 5 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери.

Улаан-Удэ. 17.55— Киножурнал. 18.05— Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй академическэ драмын театрай залуу актриса Сэсэг Шарановатай уулзалга. 18.50 — Дуунай телефестиваль (Баргажанай район).

Москва. 19.45— «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Удэ. 20.00— «Байгал» —мэдээсэлэй программа.

Москва. 20.20—Мультфильм. 20.30— Ашаа зөөлгые хурдадхаха талаар Одессын транспортна үзелай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай. 21.05— Совет Армиин Түбэй академическэ театрай «Белая палатка» гэжэ фильм-зүжэг. 22.00 — «Время». 22.35— Фильм-зүжэгэй үргэлжэлэл. 23.00—Футболой шэнжэлэл. 24.00—Москвагай областной хоровой бүлгэмэй камерна «Виват» гэжэ хоорой концерт. 00.20—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — Баримтата фильм. 9.50 — А. Дворжак. Концерт. 10.35— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.05—«Эрдэм ухаан ба ажабайдал». 11.35— Концерт. 12.05 — «БАМ-ай барилга үргэлжэлүүлэгдэнэ». 12.25— Совет гүрэнэй ба хуулиин үндэһэ һуури. 12.55— «Про Витю, про Машу и морскую пехоту» — үхибүүдтэ фильм. 14.00 — «Ород хэлэн». 14.30— Мультфильм. 14.50— Пермиин телестудиин программа. 15.45 —Кемеровэ хотоһоо дамжуулга. 16.10— Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 16.15— «Байгал-85» журналай шангай түлөө боксоор бүхэсоюзна мүрысөөн. Тугэсхэл. 17.45— Соносхолнууд.

Москва. 17.55—«Греци. Бэеэ даанхай байдалай удэр». 18.40 Баримтата фильм. 19.30 — «Хүхюун нотонууд».

Улаан-Удэ. 19.45—Киноочерк.

Москва. 20.00—Гүрэнэй «Московский классический балет» гэжэ концертнэ ансамблиин артистнуудай концерт.

Улаан-Удэ. 20.20— Улаан-Удын депогой локомотивнай бригадануудай хүдэлмэриин дүршэлнөө. 20.50—Мультфильм.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— Волейболоор СССР-эй чемпионат. Эрэшүүл. «Автомобилист» — «Динамо» (Московско область). 21.45— Баримтата фильм. 22.00— «Время». 22.35— Композитор Евгений Мартыновтай уулзалга. 23.25 —Баримтата фильмүүд. 24.00 —Футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Черноморец».

ВТОРНИК, 26.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.40 —Үглөөнэй гимнастика. 9.55 —«Белая палатка» — фильм-зүжэг. 11.40— «С нами не соскучишься» — зүжэг. 1-дэхи сери. 12.25— Шэнэ һонин. (12.30 хүрэтэр). 17.05— «Гостья из будущего»— үхибүүдтэ олон серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 18.10— «Любите ли вы Баха?» —баримтата фильм.

Улаан-Удэ. 18.30— Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа гараһан Улаан-Удын районой «Восход» колхоз тухай хөөрэнэбди. 18.50—Шэнэ һонин (буряадаар). 19.05—Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой директор, Буряадай АССР-эй габьяата агроном, Ленинэй болон Ажалай Улаан Тугай орденуудай кавалер Ф. Е. Ефимовтэй уулзалга.

Москва. 19.45— «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ». 20.00— «Эрдэм ухаан ба ажабайдал».

Улаан-Удэ. 20.30 —«Байгал» —мэдээсэлэй программа.

Москва. 20.50— «Стратегия победы» — олон серитэй баримтата фильм. 3-дахи фильм. 22.00—«Время». 22.35— Уран зохёолшо Даниил Гранинтай уулзалга. 23.30— СССР-эй арадай артист Ю. Мазурок дуулаха. 00.15— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20— «Денис Васильевич Давыдовай зохёол бүтээлнүүд». 10.25— «Хойто зүгэй ородуудай дуунууд». 10.55 —«Будильник». 11.25— «Шатарай һургуули». 11.55—«Прибайкали ба Забайкали». 12.25 —Э. Григ. Оркестрэй хамта фортепиано дээрэ наадагдаха концерт. 13.00—Шинии ленинскэ библиотекэ. 13.30—Дагестанай телевидениин программа. 14.25— «Ты не сирота»— уран һайханай фильм. 15.40— Француз хэлэн. 16.10—Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 18.10 — «Геройнуудта— алдар соло»—киноочерк.

Москва. 18.30— «Дмитрий Гнатюк». Фильм-концерт. 19.30 —«Зураг бүхэндэнь—наран».

Улаан-Удэ. 19.45 — Киноочерк. 19.55— ВСГИК-гэй багшанарай арадай инструментнүүдэй ансамблиин концерт.

Москва. 20.30— Куйбышевска областиин гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй байшангай камерна хоор дуулаха.

Улаан-Удэ. 20.50— Соносхолнууд.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15 — Баримтата фильм. 21.35 — СССР-эй арадай артистка И. Архипова дуулаха. 22.00 — «Время». 22.35—«Опасный поворот» — гурбан серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери.

СРЕДА, 27.
ТЕАТРАЙ УЛАСХООРОНДЫН ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.40 —Үглөөнэй гимнастика. 9.55— —«Аяншалагшадай клуб». 10.55— «Стратегия победы»— олон серитэй баримтата фильм. 3-дахи фильм. 12.00 —«С нами не соскучишься»— зүжэг. 2-дохи сери. 12.50— Шэнэ һонин. (13.55 хүрэтэр). 16.50 — «Гостья из будущего»—үхибүүдтэ 5 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 17.55— «Англолын хүшэр хүндэ зам».

Улаан-Удэ. 18.25 — «Бүхы нанаһанай зам» — киноочерк. 18.35— «Байгал»— мэдээсэлэй программа.

Москва. 18.55—«Эб найрамдал ба залуушуул». 19.30 — Московско областиин Пушкино хотын академическэ хоорой концерт. 19.45— «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— Мультфильм. 20.15 — Экрандээрэ — киножомедиа. «Весна». 22.00 —«Время». 22.35— Мүнөөдэр — театрай уласхоорондын үдэр. 23.45— «Мүнөөдэр —түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20—Арадай инструментнүүдэй концерт. 9.40— «Эрдэм ухаан — хүсэн». 10.25 —«Долоон хоногой спорт». 10.55— Уран зурааша Н. Славин тухай хөөрөөн. 11.40 — «Гэр булэ ба һургуули». 12.10 —Баримтата фильм. 13.20 — «Концерт Бетховена»—үхибүүдтэ фильм. 14.20— Немец хэлэн. 14.55— «Тридцать минут без оркестра» — фильм-концерт. 15.25— «Поэзи». Н. Старшинов. 16.10—Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 16.15 — «Как Иванушка-дурачок за чудом ходил» —үхибүүдтэ уран һайханай фильм. 17.45— «Худэлмэришэдэй зэргэдэ һуурияа оло»— һурагшадта дамжуулга. 18.15— Соносхолнууд.

Москва. 18.25— Хани барисаата арминуудай үбэлэй Спартакиадын мүрысөөнэй дүнгүүд.

Улаан-Удэ. 18.55— Гүрэнэй ород драмын «Гнездо глухаря» театрай зүжэг. 20.40 — «Таанадта, агитаторнууд болон пропагандаторнууд».

Москва. 21.00— «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— Баримтата фильм. 21.30— «Социалис экономикые залан хүтэлбэрилгэ». 22.00 —«Время». 22.35— «Опасный поворот»— гурбан серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 23.35— «Долоон хоногой спорт».

ЧЕТВЕРГ, 28.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.40 —Үглөөнэй гимнастика. 9.55— «Мэдэхэ, шадаха бай». 10.25 —Авиациин маршал К. П. Казаковтой һурагшад уулзаха. 11.10—«С нами не соскучишься»— зүжэг. 3-дахи сери. 12.00— Шэнэ һонин. (12.05 хүрэтэр). 17.00—«Гостья из будущего»—үхибүүдтэ табан серитэй уран һайханай фильм. 4-дахи сери. 18.05—«...16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ нанаһайшуулда». 18.50—Олон түмэн ажалшадай ленинскэ университет.

Улаан-Удэ. 19.30 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— Футболоор уласхоорондын уулзалга. СССР-эй ба Австриин суглуулагдамал командануудаа. 22.00 — «Время». 22.35 —«Поэзи». П. Шубин. 22.55 —Хүгжэмтэ дамжуулга. 00.15 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — «Опасный поворот» — гурбан серитэй уран һайханай фильм. 1-дахи, 2-дохи сери. 11.20 — «Эжын һургуули». 11.50 — «Танай бэшэгүүдтэ харюусаабди». «Географи» гэһэн циклһээ. 12.20— Концерт. 12.50 — «ВЛКСМ-эй райкомдо хайшан гэжэ орохоб?» гэһэн дамжуулга. 13.10 — Испан хэлэн. 13.40 — «Против течения» —уран һайханай фильм. 15.10 — К. И. Чуковскиин зохёохы ажал ябуулга тухай баримтата фильм. 16.15 — Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 18.15 — Мультфильмнүүд. 19.15 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар).

Москва. 19.30 — Баримтата фильм.

Улаан-Удэ. 19.45 — Үхибүүдтэ кукланнуудай республиканска театрай зүжэг. 20.20 — Соносхолнууд. 20.30 — «Социалис мүрысөөнэй дневник».

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— «Хани харилсаан». 21.45 —Концерт. 22.00 —«Время». 22.35 — «Опасный поворот» —гурбан серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери.

ПЯТНИЦА, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Бидэнэртэй хамта, бидэнэр шэнгеэр, бидэнэрһээ үлүүгээр хэ». 10.55 — «Весна» — уран һайханай фильм. 12.40 — «С нами не соскучишься» — зүжэг 4-дахи сери. 13.20 — Шэнэ һонин. 17.10 — «Гостья из будущего» — үхибүүдтэ табан серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 18.15 — Баримтата фильм.

Улаан-Удэ. 18.30 — Шэнэ һонин. (буряадаар). 18.45 — Дайнай болон ажалай ветерануудта концерт (буряадаар). 19.25 — Буряад хэлэнэй хэшээл.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— «Хүн ба хуули».

Улаан-Удэ. 20.30 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 20.50 — «Стратегия победы» — олон серитэй баримтата фильм. 4-дахи фильм. 22.00 — «Время». 22.35 —Кинопанорама. 00.20 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИХ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — «Опасный поворот» — гурбан серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 10.30 — «Золото якутии» — баримтата фильм. 10.50 — «...16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ нанаһайшуулда». 11.35 — Арадай аялга дуунууд. 11.50 — Краснодарска телестудиин программа. 12.50 — «Һанана гүш, нүхэр?». 13.50 — «Последний шанс»— уран һайханай фильм. 15.10— Англи хэлэн. 15.40 — «Танец длиною в жизнь» — баримтата фильм. 16.10 — Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 18.05 — «Ажалдаа таарһаан хүн».

Москва. 18.30 — «Номой долоон хоног». 19.00 — «Хани харилсаан». 19.30 — Баримтата фильм.

Улаан-Удэ. 19.45 —— Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо.

Москва. 20.30 — Концерт.

Улаан-Удэ. 20.50 — Мультфильм.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— «Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ». 22.00 — «Время». 22.35— «Салют-фестиваль». Студентнүүд болон залуушуулай болохёо байгаа бүхэдэлхэйн XII фестивальда зорюулагдаһан дамжуулга.

СУББОТО, 30

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.35 — «Стратегия победы»— олон серитэй баримтата фильм. 4-дахи сери. 10.45 — Дуунай бүхэсоюзна конкурс. Саратовһаа дамжуулагдаха. 11.50 — «Харгын аюулгүй байдалые сахиха». 12.20 — «Гэр булэ ба һургуули». 12.50 — «Москва. Фестиваль». 13.20 — Ном уншаха дуратайшуулай анхаралда. 14.05 — Мультфильмнүүд. 15.00 — Арадай уран бэлиг тухай уласхоорондын VI «һолонго» гэжэ фестиваль (Венгри). 15.30 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 15.45 — Баримтата фильм. 15.55 —Политическэ шэнжэлэгшэ Л. А. Вознесенскиин хөөрөөн. 16.25 — «Ан амитадай аймагта». 17.25 — «Московские новости» газетын шангай түлөө спортивна гимнастикаар уласхоорондын мурысөөн. 17.50 — «Эдэхи студи». 18.50 — Ленинградай гүрэнэй Кировэй нэрэмжэтэ оперо болон баледэй академическэ театрай ба